Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ

પુસ્તક ૫૩ મું :: અંક ૮ મો

સંવત ૧૯૯૪ :: કાર્તિક :: વીર સંવત ૨૪૬૪

હંસવાહિની

સરસ્વતી દેવી

પ્રકટકર્તા—
શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા.
ભાવનગર.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ

વાર્ષિક લવાજમ અઢારગામ માટે રૂ ૧-૧૨-૦ બાર અંક ને ભેટના પોસ્ટેજ સાથે.

પુસ્તક ૫૩ મું. | અંક ૮ મો. | કાર્તિક | વીર સં. ૨૪૬૪ | વિક્રમ સં. ૧૯૯૪

अनुक्रमणिका

१ ઉપદેશક પદ ... ...(શ્રી. રાયચંદ મૂળજી ચુમંગી) ૨૬૩
૨ ધન્ય દીક્ષા લેનાર. (દુહા) ... ... (કપૂરચંદ હાકરશી શાહ) ૨૬૪
૩ સુભાષિત વચન સંગ્રહ... ... ... (સ. ક. વિ.) ૨૬૫
૪ પુદ્ગલ-મમતા તજવા હિતોપદેશક પદ ૩ ... (,,) ૨૬૭
૫ અધ્યાત્મ વિચાર ... ... (મુમુક્ષુ મુનિ) ૨૬૮
૬ ભગવાન મહાવીરની દૃઢ પ્રતિજ્ઞા (કરેમિભંતેનો ભાવથી અર્થ) (મુમુક્ષુ મુનિ) ૨૭૦
૭ રાષ્ટ્રપ્રેમીઓ માટે ખાસ વહીપૂજન ... ... (ક. હ. એ. પ્ર.) ૨૭૨
૮ વ્યવહાર કૌશલ્ય. નાના લેખ બે. ૧૦૪-૧૦૫ ... ...(મૌક્તિક) ૨૭૩
૯ ઉપશમ અને ક્ષય ... ... (કુંવરજી) ૨૭૪
૧૦ આનંદના સામ્રાજ્યમાં... ... ... (રાજપાળ મગનલાલ વ્હોરા) ૨૭૭
૧૧ વચનામૃતો ... ... (અમીચંદ કરશનજી શેઠ) ૨૭૯
૧૨ મેરુપર્વતની રચના ... ... (કુંવરજી) ૨૮૦
૧૩ પાત્રતાની ખામી ... ... (પોપટલાલ ઉજમશી શાહ) ૨૮૨
૧૪ પ્રશ્નોત્તર ... ...(પ્રશ્નકાર-પુંજીરામ અમથારામ આજોલ) ૨૮૩
૧૫ પ્રશ્નોના સમાધાન ... ... (પ્રશ્નકાર-અગરચંદ નાહટા) ૨૮૫
૧૬ પ્રભાવિક પુરુષો- શ્રેણિકપુત્રો ... (મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી) ૨૮૭
૧૭ પરદેશી ખાંડના હાનિકારકપણા વિષે ... (અમીચંદ કરશનજી શેઠ) ૨૯૦
૧૮ સુધાસિંધુ ... ... (છોટાલાલ હીરાચંદ શાહ) ૨૯૩
૧૯ સદ્ગુણાનુરાગી મુનિશ્રી કર્પૂરવિજયજીનું પંચત્વ (લેખક—કુંવરજી. રા. જીવરાજભાઈ, મોતીચંદ.) ૨૯૫
૨૦ મુનિરાજશ્રી કર્પૂરવિજયજી સંબંધી કેટલીક હકીકત ...(કપૂરચંદ) ૩૦૧

કાર્તિકી જૈન પંચાંગ

તપાગચ્છની માન્યતા પ્રમાણે ચંડાંશુ-ચંડુ પંચાંગને આધારે તૈયાર કરેલું જૈન પંચાંગ શા. શાન્તિલાલ ઓધવજી તરફથી અમે છપાવેલ છે. તે પંચાંગો તેમના તરફથી ભેટ આપવાના છે; પરંતુ દશ નકલે પાંચ પૈસા પ્રમાણે પોસ્ટેજ મોકલીને મંગાવવા.

ચૈત્રી જૈન પંચાંગ અમારા તરફથી ફાગણ માસમાં પ્રગટ થશે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्राणि मोक्षमार्गः

જૈન ધર્મ પ્રકાશ.

પુસ્તક ૫૩ મું | કાર્તિક | અંક ૮ મો
વિ. સં. ૧૯૯૪ | | વીર સં. ૨૪૬૪

उपदेशक पद

(ગઝલ–કીસકે લીયે કમાના.)

દુનિયામેં જબ ધન પાના, કીસકે લીયે કમાના ?
નિરધન કો ભી નીભાના, નહીં પાપસેં કમાના. ૧
[1]યાર કો ભી યાદ કરના, નહીં કુટુંબીકું ભૂલ જાના;
માબાપ કો નીભાના, ભાઇ બેનકો સાહ્ય કરના. ૨
સુખમેં હી પ્રભુ ભજલે, દુઃખમેં હી પ્રભુ ભજલે;
ખરી કસોટી પાના, જબ દુઃખમેં હી નીભાના. ૩
પાપ પુન્ય કો પીછાને, ગરીબો કો ન દુભાવે;
ના વો કભી દુઃખ પાવે, જો આત્મ કું પીછાના. ૪
કીસમત કી હે કમાઇ, જો સાથ આતી હે;
સબસેં હી હીલમીલ ચલના, ન કીસીકો દુભાના. ૫
કહે ન બુરા કીસકો, અપને હી બુરા સમજના;
લીયા વો સુખ જગમેં, વો કભી ન ભૂલજાના. ૬
યે આતી હે કમાઇ, ગરીબોં કી દુવાઇ;
કમર કસી લે જગમેં, કર લે તું આજ ભલાઇ. ૭
માર્ગ ખરા હે [2]જિનકા, ઇસકા હી [3]રટણ કર લે;
નાવ[4] વોહી ખરી હે, વોહી નાવસે તું તર લે. ૮

પારેખ રાઇચંદ મૂળજી

૧ યાર=દોસ્ત–મિત્ર. ૨ જિનકા=વીતરાગના. ૩ રટણ=સ્મરણ. ૪ નાવ=વહાણ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

"ધન્ય દીક્ષા લેનાર"

દુહા

વૈરાગ્ય રંગ રંગાઇને, તજી પુત્રપરિવાર;
પંચ મહાવ્રત આદરે, ધન્ય દીક્ષા લેનાર. ૧
ચાર કષાય નિવારીને, છ કાય રક્ષણહાર;
બાવીશ પરિસહ જીતવા, ધન્ય દીક્ષા લેનાર. ૨
અણુવણુ પાયે ચાલીને, ભિક્ષાથી લે આહાર;
લોચ કરાવે દ્રઢપણે, ધન્ય દીક્ષા લેનાર. ૩
મમતા મોહને છોડીને, ન કરે માયા લગાર;
સમતા ભાવે શાંત રહે, ધન્ય દીક્ષા લેનાર. ૪
લઘુ વયે મુનિપણું લહે, શાસ્ત્રાભ્યાસ શ્રીકાર;
અંતર ઉમળકાવડે, ધન્ય દીક્ષા લેનાર. ૫
જોબનીયાં સુખને તજે, તજે કુટુંબ ઘરબાર;
પુત્ર કલત્ર ધનને તજે, ધન્ય દીક્ષા લેનાર. ૬
એકાંતવાસ કે સ્થાન નહીં, ભૂતળ પાદ વિહાર;
રાત્રિભોજન નવિ કરે, ધન્ય દીક્ષા લેનાર ૭
પંડિત થઇ પાટે ઠરે, દિયે દેશના સાર;
ભવ્યજનો પ્રતિબોધતા, ધન્ય દીક્ષા લેનાર. ૮
સંથારો ભૂમિ પર કરે, ગણે નિત્ય નવકાર;
અપ્રમાદ નિદ્રા લીયે, ધન્ય દીક્ષા લેનાર. ૯
સમિતિ પંચ ત્રણ ગુપ્તિ એ, અષ્ટ પ્રવચન સાર;
ધન્ય ધન્ય મુનિરાયને, વંદન વારંવાર. ૧૦
ગંગજળથી ગળી જાય મળ, તેમ ઉત્તમ આચાર;
પાળંતા શુભ ગતિ લહે, કોઇ નહીં રોકનાર. ૧૧
તપ તપતા મુનિ લહેરથી, નહીં કષાય કરનાર;
સર્વ રીતે સંતોષથી, પામે તે ભવપાર. ૧૨
દીક્ષા સમય અપ્રાપ્તિમાં, ભાવના ઉત્તમ ધાર;
આ ભવ પરભવ કોઇ ભવે, પુન્યથકી મળનાર. ૧૩
શુભ દિન ક્યારે સાંપડે? ગ્રહીશું દીક્ષા ભાર;
આતમ કલ્યાણને સાધશું, ધન્ય કરશું અવતાર. ૧૪
વૃદ્ધ બાળ કે રોગીની, શુભ મન સેવા સાર;
"કપૂર" શુભ પરિણામથી, વર્તે જય જયકાર. ૧૫

કપૂરચંદ ડાકરશી શાહ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

" સુભાષિત વચન સંગ્રહ "

૧ શરદ ઋતુમાં મેઘ ગાજે છે, વર્ષતો નથી. વર્ષા ઋતુમાં તે ગાજ્યા વગર વર્ષે છે; તેમ દુર્જન બોલે છે તે પ્રમાણે કરતો નથી ત્યારે સજ્જન થોડું બોલે છે અને કામ ઘણું કરે છે.

૨ નીચ–દુર્જનને કરેલો ઉપકાર પણ અપકારરૂપ જ થાય છે. સર્પને દૂધ પાયું હોય તે કેવળ વિષની વૃદ્ધિ માટે થાય છે.

૩ મુખ કમળ–પત્ર જેવું કોમળ (કાવકું) હોય, વાણી ચંદન સમી ઠંડી હોય છતાં હૃદય કાતર જેવું કુટિલ હોય તો એ ત્રિવિધ ધૂર્ત લક્ષણ જાણવું.

૪ જેમ શ્વાનનું વાંકુ પુચ્છ વાંસળીમાં રાખ્યા છતાં સીધું–સરળ થતું જ નથી તેમ દુર્જનનું હૃદય બોધ્યા છતાં મધુર બનતું જ નથી.

૫ ગમે તેટલાં સુબોધથી પણ દુર્જન શું સજ્જન થઇ શકે ખરો ? ગમે તેટલા નદી જળથી ન્હવરાવે પણ ગધેડો કયારે પણ શું ઘોડો બને ? તેવાને કરેલો બોધ હિતકર થવા ન જ પામે.

૬ દુર્જને પેદા કરેલ દ્રવ્ય દેવ, ધર્મબંધુઓ કે યાચકને કામ આવતું નથી; રાજા કે ચોરોના હાથમાં તે જવા પામે છે.

૭ મૂર્ખના પાંચ ચિહ્નો–ગર્વી, દુર્વચની, હઠી, અપ્રિયવાદી ઉપરાન્ત તે કોઇનું ગમે તેવું હિત–કથન માન્ય ન કરે.

૮ જન્મ જ નહીં થવા પામેલ, જન્મીને મરણ પામેલ અને મૂર્ખ એ ત્રણમાં પ્રથમના બે સારા, પણ છેલ્લો સારો નહીં; કેમકે પ્રથમના બે એક વખત દુઃખ કરે પણ છેલ્લો તો ડગલે ને પગલે દુઃખદાયી નીવડે, એ અનુભવથી સમજી શકાય છે.

૯ જેમનું ચિત્ત વ્યવસ્થિત નથી તેવાનો અનુગ્રહ પણ ભયંકર, કેમકે ક્ષણ વારમાં રાજી ને ક્ષણ વારમાં રૂષ્ટમાન થાય છે. રૂષ્ટમાન કે તુષ્ટમાન થતાં જેમને વાર જ ન લાગે તેનો શો ભરોસો.

૧૦ 'આ તો બાપનો કૂવો' એવું બોલનારા મૂર્ખો ખારું પાણી પીએ છે.

૧૧ લક્ષ્મીના મદથી અંધ બનેલ હે મૂર્ખ ! તું દુઃખીને દેખી કેમ હસે છે ? લક્ષ્મી સ્થિર થઇને નથી રહેતી એમાં આશ્ચર્ય જેવું શું દેખાય છે ? તું તારી સામે કૂવાના રેંટની ઘડીઓ જુએ છે. તેમાંથી ભરાયેલી ઘડીઓ ખાલી થાય છે અને ખાલી થયેલી ઘડીઓ પાછી ભરાય છે, એ જડ વસ્તુ ઉપરથી પણ કેવો સુંદર બોધ મળી શકે છે ? તેથી ચેતી લે. ચેતી લેવાય તો લાભ થાય.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

૧૨ અવશ્ય ભાવી ભાવો(થનાર વિવિધ બનાવો)નો જો ઉપાય થઇ શકતો હોત નળરાજા ને ધર્મરાજા દુઃખોથી દૂર રહી શકત.

૧૩ જે લલાટમાં લેખ લખાયેલ હોય તે પ્રમાણે માણસને સુખ-દુઃખ (લાભ-હાનિ સાંપડે છે, દેવ પણ તેને ટાળી શકતો નથી; તેથી તેવે સમયે હર્ષ-શોક કરવો ન ઘટે. સમજ્યાનો એ જ સાર છે.

૧૪ વિધિએ લખેલ લેખ દેવ પણ મિથ્યા કરી શકતો નથી.

૧૫ ચંદ્ર-સૂર્યને રાહુની પીડા, હાથી તથા સર્પને બંધન અને મતિમાનને નિર્ધનતા જે મને નિશ્ચય થાય છે કે કર્મરાજા મહા બળવાન છે.

૧૬ રાજા તુષ્ટમાન થયેલ હોય તો પણ સેવકોને ભાગ્યથી કંઈ વધારે આપી શકતો નથ વર્ષાદ સદા વર્ષે છે તો પણ ખાખરાને ત્રણ પત્ર જ હોય છે.

૧૭ અશ્વ, હસ્તી કે વાઘનું કોઇ બલિદાન નથી કરતું, બકરાનું જ કરાય છે, તે દૈવ-વિધિ દુર્બળનો ઘાતક જણાય છે.

૧૮ ઉપરની હકીકત વાંચી જાણી નિરાશ ન થતાં તેનો પ્રતિકાર તપ-જપ-ધ્યાન સમ સહ કરવા સુજ્ઞજનોએ જરૂર પ્રયત્ન કરવો ઘટે.

૧૯ જૈન દર્શન સ્યાદ્વાદ-અનેકાન્તવાદનો બોધ કરે છે. કોઇપણ કાર્ય પંચ સમવાય-કાળ સ્વભાવ, નિયતિ, પૂર્વ કર્મ અને પુરુષાર્થ યોગે સિદ્ધ થાય છે એમ માને છે. તેમાં પ પુરુષાર્થની પ્રધાનતા એટલા માટે કહી છે કે તે આપણે સ્વાધીન છે ત્યારે બીજા અદૃશ્ય છે.

૨૦ જે કામ બળથી થઇ ન શકે તે કળથી-કુનેહથી સહેજે થઇ શકે છે.

૨૧ આળસ-પ્રમાદ સમો કોઇ પ્રબળ શત્રુ નથી. પુરુષાર્થ યોગે તેનો પરાભવ કરી, સ્વ ઇચ્છિત ફળ-પ્રાપ્તિ કરી શકાય છે.

૨૨ ઉદ્યમ કર્યા છતાં જો ફળ સિદ્ધિ થવા ન પામે તો પછી ભલે દૈવને ઓલંભો દેવો પુરુષાર્થી જનોએ કંટાળ્યા વગર યોગ્ય ઉદ્યમ કરવો કે જેથી છેવટે દૈવને યારી આપવી જ પડે

૨૩ અનેક મહાપુરુષોના ચરિત્રો વાંચી-સાંભળી-મનન કરી પુરુષાતનનું દઢ સેવન કરવા અને એનું આલંબન લેવા લક્ષ રાખવું જોઇએ.

૨૪ કાયર જનો વિજયની શંકાથી કાર્યનો આદર જ કરતાં ડરે છે. મધ્યમ જનો ફળની આશાથી કાર્યનો આરંભ તો કરે છે પરંતુ કંઇ વિઘ્ન ઉપસ્થિત થતાં કાયરતાથી તે કાર્ય કરવાનું મુલ્તવી રાખે છે, ત્યારે ઉત્તમ જનો પાકી દઢ શ્રદ્ધાથી નિઃશંકપણે ઉચિત કાર્યનો આરંભ કરી તેને ગમે તેટલા ભોગે પણ પાર પાડ્યા વગર વિરમતા નથી.

૨૫ આપણે સહુએ એવા દઢ મનના થઇ કાર્યસિદ્ધિ કરવી ઘટે. ઇતિશમ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પુદ્ગળ-મમતા તજવા હિતોપદેશક પદ

(૧)

(રાગ આશાવરી.)

કહા કરું મંદિર કહા કરું [1]દમરા, ન જાનું કહાં ઊડ બેઠેગા [2]ભમરા;
જોરી જોરી ગયે છોરી દુમાલા, ઊડ ગયે પંખી[3] પડ રહ્યા માલા.
કહા કરું૦ ૧
પવનકી ગઠરી કેસે ઠરાઉં, ઘર ન બસત આય બેઠે [4]બટાઉ;
અગનિ બુઝાની કાહેકી [5]ઝારા, દીપ છીપે[6] તબ કેસે ઉજારા? કહા૦ ૨
ચિત્ર કે તરુવર કબહુ ન મોરે,[7] માટીકા ઘોરા કેતેક દોરે?
ધુંએકી[8] હેરી તુરકા થંભા, ઉંહા ખેલે હંસા દેખો અસંભા. કહા૦ ૩
ફિરી ફિરી આવત જાત ઉસાસા, લાંપરે[9] તારકા કૈસે વિસાસા?
યહ દુનિયાકી જૂઠી હે યારી, જૈસી બનાઈ બાજીગર [10]બાજી. કહા૦ ૪
પરમાતમ અવિચળ અવિનાશી, સો હે શુદ્ધ પરમ પદ વાસી;
વિનય કહે વે સાહિબ મેરા, ફિર ન કરું આ દુનિયા મેં ફેરા. કહા૦ ૫

(૨)

ચેતન શુદ્ધાતમકું ધ્યાવો,

પરપરચે ધામધુમ સદાઇ, નિજ પરમ સુખ પાવો. ચેતન૦ ૧
નિજ ઘર મેં પ્રભુતા હે તેરી, પરસંગ નીચ કહાવો;
પ્રત્યક્ષ રીત લખી તુમ ઐસી, ગહિયે આપ સહાવો. ચેતન૦ ૨
યાવત્ તૃષ્ણા મોહ હે તુમકો, તાવત્ મિથ્યા ભાવો;
સ્વ સંવેદ જ્ઞાન લહી કરવો, છંડો ભ્રમક વિભાવો. ચેતન૦ ૩
સુમતા ચેતન પતિકું ઇણ વિધ, કહે નિજ ઘરમેં આવો;
આતમ ઉચ્છ સુધારસ પીવો, સુખ **આનંદ** પદ પાવો. ચેતન૦ ૪

(૩)

અબ હમ અમર ભયે, ન મરેંગે; અબ હમ૦ એ આંકણી.
યા કારન મિથ્યાત દિયો તજ, કયું કર દેહ ધરેંગે. ? અબ૦ ૧
રાગ-દ્વેષ જગ બંધ કરત હૈ, ઇનકો નાશ કરેંગે;
મર્યો અનંત કાલ તેં પ્રાની, સો હમ કાળ હરેંગે. અબ૦ ૨
દેહ વિનાશી હું અવિનાશી, અપની ગતિ પકરેંગે;
નાસી જાસી હમ થિર વાસી, ચોખે વ્હે નિખરેંગે. અબ૦ ૩
મર્યો અનંત વાર બિન સમજ્યો, અબ સુખ-દુઃખ વિસરેંગે;
આનંદઘન નિપટ અક્ષર દો, નહિ સમરે સો મરેંગે. અબ૦ ૪

---

૧ દમડા-પૈસા. ૨ આત્મા. ૩ હંસ. ૪ પંથી-વટેમાર્ગુ. ૫ જ્વાળા. ૬ દીવો બુઝાય. ૭ ફાલે-ફૂલે. ૮ ધૂમાડા. ૯ ઢીલા પડેલા. ૧૦ ખેલ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અધ્યાત્મ વિચાર

જે માણસ મનનો નાશ કરી મુક્ત થતો નથી તે માણસ કોઈ પણ ન્યાસથી મુક્ત થતો નથી. જ્યાંસુધી શરીર છે ત્યાંસુધી ક્રિયા રહિત થવું અશક્ય છે. ક્રિયાના પરિણામની આસક્તિ જેની તૂટી ગઇ છે તેનો જ ઉત્તમ ત્યાગ છે, બાહ્યત્યાગ તે અંતરત્યાગના પરિણામરૂપે હોવો જોઇએ, કેમકે જ્યાં સુધી હું અમુક ત્યાગું છું એવું ભાન છે ત્યાંસુધી ત્યાગ નહિ પણ ત્યાગનું અભિમાન છે. જેમ વિષ એ ઝેર છે એવું જે જ્ઞાન દ્રઢ થઇ ગયું છે તેનું સ્વપ્નામાં પણ ભક્ષણ કરીએ ખરા ? તેમ સત્ય જ્ઞાન એવું દ્રઢ થવું જોઇએ કે જેથી તે સ્વભાવમાં જ ઘડાઇ જઈ બાહ્ય વસ્તુમાં સુખ નથી એ સ્વપ્નામાં પણ યાદ રહે અને તેથી એ તરફ વૈરાગ્ય વર્તે. એનું જ નામ **ત્યાગ** છે. મહાપુરુષોની દૃષ્ટિએ તો આ જ ઉત્તમ ત્યાગ ગણાય પરંતુ બાહ્યદૃષ્ટિ જીવોને તો આ માર્ગની સૂઝ પડવી પણ અતિ કઠણ છે.

જીવનમુક્ત સ્વરૂપે મરીને જીવવું તે જ ખરું જીવવું છે. મરણ વખતે બધા દુઃખનો અંત આવતો દેખાય છે, પરંતુ ખરી રીતે તે વખતે દુઃખનો અંત આવતો નથી, છતાં જે માણસ જીવતાં મરણ પામે છે તેના દુઃખનો અંત વાસ્તવિક રીતે આવે છે અને પછીથી તેને કોઇ પ્રકારનું દુઃખ ઉત્પન્ન થતું નથી. દરેક માણસે પોતાની જિંદગીમાં મરવું જ જોઇએ અને જે સમય તે જીવતો દેખાતાં છતાં મરણની સ્થિતિને પ્રાપ્ત થાય છે તે સમયથી જ તેના દુઃખનો અંત આવે છે. જીવતાં મરવું એટલે જીવતાં મનનો નાશ કરવો, કારણ કે સુખદુઃખરૂપ મન છે, તે મનનો નાશ થાય એટલે પ્રાણીને સુખ દુઃખ થતું નથી, પરંતુ તે પોતાના બાકીના આયુષ્યમાં સુષુપ્તિના જેવી શાન્તિ ભોગવે છે અને આ પ્રકારની પ્રાપ્ત કરેલી જ્ઞાનદૃષ્ટિને વિદ્વાન લોકો તૂર્ય (ચોથી) અવસ્થા કહે છે અને તે જીવતાં જ પ્રાપ્ત થાય છે. આવી દશા જેને પ્રાપ્ત થઇ હોય તેને **જીવનમુક્ત** કહે છે. આ જ **રાજયોગ** છે.

નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ–એમ અધ્યાત્મ ચાર ભેદે છે. આ ચારે નિક્ષેપાએ અધ્યાત્મ તત્ત્વનું જ્ઞાન કરવું જોઇએ. નામ, સ્થાપના અને દ્રવ્ય એ કારણ છે અને ભાવ નિક્ષેપો કાર્ય છે. નામાદિ ત્રણ નિક્ષેપાએ અધ્યાત્મ કહેવાય છે ભાવ અધ્યાત્મના હેતુપણે પરિણમે છે. આદિના ત્રણ નિક્ષેપા વ્યવહારમાં ગણ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

છે અને ભાવ અધ્યાત્મનો નિશ્ચયમાં સમાવેશ થાય છે. અધ્યાત્મના ગ્રંથો વાંચવાથી ભાવ અધ્યાત્મ રસની પરિણતિ જાગૃત થાય છે. જે જે કાર્યમાં જે જે કારણપણે પરિણમે છે તે **દ્રવ્ય** ગણાય છે અને કારણોવડે જે જે અંશે કાર્યની પ્રગટતા થાય તે તે અંશે તે **ભાવ** ગણાય છે. આનંદઘનજી મહારાજ નીચે મુજબ કહે છે—

"નામ અધ્યાત્મ, ઠવણ અધ્યાતમ, દ્રવ્ય અધ્યાતમ છંડો રે;
ભાવ અધ્યાતમ નિજ ગુણ સાધે, તો તેહશું રઢ મંડો રે."

નામ, સ્થાપના અને દ્રવ્ય એ ત્રણ નિક્ષેપાઓ ભાવનિક્ષેપાની સાધ્યશૂન્યતાએ ત્યાગ કરવા લાયક છે. અધ્યાત્મ જ્ઞાનીઓ દ્રવ્ય નિક્ષેપાના કારણની અપેક્ષાએ ઉપાસક છે પણ જો તેઓ સદાચારો અને સદ્‌વિચારોવડે આત્માને ઉન્નત બનાવે તો જ ભાવ અધ્યાત્મ દ્વારમાં પ્રવેશ કરનારાઓ ગણી શકાય. આત્માના સદ્‌ગુણો પ્રગટાવવા તે **ભાવ અધ્યાત્મ** જાણવું.

અધ્યાત્મના જ્ઞાન વિના સમકિતની પ્રાપ્તિ થતી નથી, કારણ કે આત્મતત્ત્વજ્ઞાની મોહને મોહ તરીકે માને છે અને ધર્મને ધર્મ તરીકે માને છે. તે સત્યને છોડતો નથી અને અસત્યનો આડંબર રાખતો નથી, તે પાપની ક્રિયાઓ કરીને પુણ્ય માનતો નથી અને ધર્મની ક્રિયાઓને અધર્મ તરીકે માનતો નથી. આવું અપૂર્વ આત્મતત્ત્વ આગમોના આધારે જોતાં જણાય છે કે તે જાણ્યા વિના વસ્તુતઃ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થઇ શકતી નથી.

આ શરીરાદિથી આત્મા જુદો છે એવું માત્ર બોલવાથી કે સાંભળવાથી જ બંધનથી મૂકાઈ મોક્ષ પમાતો નથી, પરંતુ જ્યારે ભેદજ્ઞાનના અભ્યાસથી આત્માનો નિશ્ચય થાય છે ત્યારે જ મોક્ષ પમાય છે. આ શરીરથી જુદા એવા આત્માની આત્મા વિષે એવી દૃઢ ભાવના કરવી કે સ્વપ્નામાં પણ હું શરીર છું એવી પોતાને ફરીથી અસંગતિ ન થઈ જાય. આ શરીર એ જ આત્મા એવું જોનાર માણસ જોઈએ તો જાગે અને જોઇએ તો શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરે તો પણ સાધ્યની ખબર ન હોવાથી કર્મના બંધનથી મૂકાય નહિ અને જેને ભેદજ્ઞાનથી આત્માનો પોતાનામાં જ નિશ્ચય થયો છે તે જોઇએ તો સૂતો હોય અને જોઇએ તો ઉન્મત્ત હોય તથાપિ તે બંધનથી મૂકાય છે.

સંગ્રાહકઃ—**મુમુક્ષુ મુનિ**

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ભગવાન મહાવીરની દૃઢ પ્રતિજ્ઞા

કરેમિ ભંતેના ભાવથી અર્થ

ભગવાન મહાવીર પોતે સંસારની સંપૂર્ણ અસારતા સમજતા હતા. વળી તેમને જન્મથી ત્રણ જ્ઞાન હતા તેમજ જેઓની સેવા કરવા માટે ઇન્દ્રો પણ હાજર રહેતા હતા છતાં આત્મસિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવા માટે તેમને પૂરું લક્ષ હોવાથી, તેમજ બાહ્ય જે દૃશ્ય જડ વસ્તુઓ તેનાથી આત્મસિદ્ધિ બની શકવાની જ નથી તેમ સંસારમાં અવારનવાર વિચારો રહ્યા જ કરતા હતા, તેથી જ આ દૃઢ પ્રતિજ્ઞા તેમને કરવી પડી હતી. જગતનો જે કાંઇ સંબંધ છે તે બંધનરૂપ છે એમ તેઓ માનતા હતા. છદ્મસ્થપણામાં તેઓશ્રીને જે કાંઇ પ્રશ્ન પૂછવામાં આવતા તેટલા જ પૂરતો ઉત્તર આપતા હતા કારણ કે તેઓ જાણતા હતા કે જ્યાંસુધી આત્માની પૂર્ણ સિદ્ધિ થાય નહિ ત્યાં સુધી પરને ઉપદેશ આપવો તે વ્યર્થ છે, તેથી ઘોર તપસ્યા કરી સાડાબાર વર્ષ સુધીનો મહાન્ પરિષહ આત્મસિદ્ધિને અર્થે જ સહન કર્યો હતો. આત્મસિદ્ધિ થયા બાદ ઉપદેશ આપતાં તેઓશ્રીએ કોઇને આગ્રહ કરેલ ન હતો કારણ કે તેઓ જાણતા હતા કે ઉપદેશ આપવો એ મારી ફરજ છે પણ જગતના જીવોને પરાણે ગ્રહણ કરાવવું એ મારી ફરજ નથી, કારણ કે દરેક જીવાત્માઓ પોતાના કર્મ અનુસાર જ પ્રવૃત્તિ કરી શકે છે, જેથી અમુક તારે કરવું જ પડશે તેવો આગ્રહ કદી કર્યો નહોતો, તે દ્રઢ પ્રતિજ્ઞા ઉપરથી જણાઇ આવે છે. ભગવાન મહાવીર અનુત્તર વિમાનવાસી દેવોનું સુખ પણ અનિત્ય છે તેમ સ્વયં જાણતા હોવાથી તેઓ ઇંદ્રિયો, કષાય અને મનના વિષયમાં અને તે સિવાય બાહ્ય વસ્તુઓમાં (જડમાં) કદાપિ ચિત્તને રાખતા ન હતા. શરીર અસ્થિર છે અને કાર્ય મોટું કરવાનું છે જેથી તેઓ ઉપદેશદ્વારા જણાવતા હતા કે હે ગૌતમ ! એક સમય પણ નકામો જવા ન દેવો, તેનો આત્મકલ્યાણને માર્ગે વ્યય કરવો, એ જ તેઓશ્રીનું લક્ષ હતું. વળી તેઓશ્રીને સત્યજ્ઞાન, આત્માની ઉદાસીનતા (રાગદ્વેષ રહિતપણું) એ તરફ જ લક્ષ હોવાથી અને પરપ્રવૃત્તિ એ મોહ છે એમ જાણપણું થવાથી જ વૈરાગ્યની ભાવના થઇ હતી. જગતની જેટલી દૃશ્યમાન વસ્તુ છે તે આત્માની નથી, તેઓની ઉપર દૃષ્ટિ રાખવી તે જડભાવ—પરભાવ છે અને તેનાથી કોઇ પણ મોક્ષે જઇ શકે નહિ. વળી આત્મતત્ત્વ શું છે તે તેઓ સારી રીતે જાણતા હતા અને તે એ કે—આત્મા બુદ્ધિથી, ઇંદ્રિયોથી, કે મનથી મેળવી શકાય તેમ નથી આવી અંતરની ઊંડી વિચારણાથી જ તેમણે કરેમિ ભંતેનો પાઠ ઉચ્ચર્યો હ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

કરેમિ ભંતેનો ભાવથી અર્થ—કરેમિ ભંતે—હે સિદ્ધ ભગવન્ત ! હું કરું છું શું કરું છું ? જવાબમાં **સામાઇયં**. સામાયિક એટલે સમભાવ અને **સવ્વં સાવજ્જં જોગં પચ્ચખ્ખામિ**—સર્વ પાપવ્યાપારનો ત્યાગ. કયા પાપવ્યાપારનો ત્યાગ ? તો કે ઇંદ્રિયો, કષાય અને મનનો જે કર્મ બાંધવાનો સ્વભાવ છે તેનો સર્વથા ત્યાગ કરું છું. કયાંસુધી ? **જાવજ્જીવં**—જીવું ત્યાં સુધી. કયા પ્રકારે ? **તિવિહં તિવિહેણં—મણેણં વાયેણં કાયેણં**—ત્રણ કરણ અને ત્રણ યોગે–કરવું, કરાવવું અને અનુમોદવું, મનથી, વચનથી અને કાયાથી (ઇંદ્રિયોથી ને કષાય વિગેરેથી) કરીશ નહિ, કરાવીશ નહિ અને અનુમોદીશ નહિ–કરનારને સારો જાણીશ નહિ. મનથી, વચનથી અને કાયાથી હે સિદ્ધભગવન્ત ! તે સર્વ સાવદ્ય યોગ એટલે પરપરિણતિ (પુદ્‌ગળભાવ) ચક્ષુથી દેખાય તેના ઉપર મોહ કરીશ નહિ. **પડિક્કમામિ**–હું પાછો હઠું છું. આત્માની સાક્ષીએ નિન્દું છું, ગુરુની સાક્ષીએ ગર્હા કરું છું અને **અપ્પાણં વોસિરામિ**–તે બાહ્ય આત્માનો ત્યાગ કરું છું. બાહ્યાત્મા એટલે ઇંદ્રિયોના ત્રેવીશ વિષયોમાં રાગદ્વેષ કરવો તથા કોઇ પણ પૌદ્‌ગલિક વસ્તુમાં પ્રીતિ કરવી વિગેરે. ઉપર મુજબની પ્રભુ મહાવીરની દૃઢ પ્રતિજ્ઞા જે કોઇ ભાવથી સમજી ગ્રહણ કરી ચિત્તને વિષે ધારશે તે જરૂર આ ભવદુઃખનો અંત કરી મોક્ષસુખને મેળવશે. પુણીયા શ્રાવકનું સામાયિક બે ઘડીનું હતું પણ તે ઉપર મુજબનું હતું જેથી આપણે પણ સામાયિક ઉપર મુજબનું કરવું જોઇએ. તો જ લેખે ગણાય. સામાયિક એટલે આત્માની સમતા, આત્માની સમતા બાહ્ય મમતાનો ત્યાગ કરવાથી અને ઇંદ્રિયોનો જય કરવાથીજ મળી શકે છે, તે સિવાય સમતા મળી શકતી નથી. (તીર્થંકર ભગવન્તોને "ભન્તે" શબ્દ ઉચ્ચારવાનો હોતો નથી પરંતુ અહીં વાકય-સ્પષ્ટતાની ખાતર જણાવવામાં આવેલ છે.)

મુમુક્ષુ મુનિ

રાષ્ટ્રપ્રેમીઓ માટે ખાસ વહીપૂજન

શ્રી ગૌતમાય નમઃ. શ્રી શારદાય નમઃ. પૂજ્ય દાદાભાઇ નવરોજજીનું સ્વમાન હજો. ...ંમાન્ય તિલક મહારાજની નિર્મળતા હજો. શ્રી ગોખલેજીની વિદ્વત્તા હજો. શ્રી દાસ-...બુનો ત્યાગ હજો. શ્રી લાલાજીની લગની હજો. શ્રી મોતીલાલજીની મહત્તા હજો. ડૉ. ...નસારીની નિખાલસતા હજો. શ્રી વિઠ્ઠલભાઇ પટેલની દક્ષતા હજો. વીર ભગતસિંહની ...જ હજો. શ્રી જતીંદ્રનાથની અચળતા હજો. ખાનબહાદુર ગફારખાનની ખુદાઈ ખીદ-... હજો. સરદાર વલ્લભભાઇ પટેલની વીરતા હજો. પૂજ્ય માલવીયાજીનું ભૂષણ હજો. ...જવાહરલાલજીનું સદ્‌ભાગ્ય હજો. શ્રી રાજેંદ્રબાબુની સાદાઈ હજો. પુણ્યશ્લોક ગાંધીજીની ... હજો. શ્રી ભારતમાતાના આશીર્વાદ હજો. સ્વતંત્રતાનો જય હજો. રાષ્ટ્રધ્વજનું ... હજો. શ્રી મહાસભાનો સદા વિજય હજો. [કચ્છી દશા ઓસવાળ પ્રકાશ.]

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

વ્યવહાર–કૌશલ્ય

લેખક—મૌક્તિક

(૧૦૪)

"કોઇ વખત આપણને ચીજ એટલી મુશ્કેલ લાગે છે કે આપણે હતાશ થઈ તેને છોડી દઇએ છીએ, બીજે વખતે એટલી સહેલી લાગે છે કે આપણે તેને પહોંચી વળશું એમ આપણે ધારી લઇએ છીએ—બન્ને વખતે અંતે આપણે **નાસીપાસ** થઇએ છીએ."

તુલનાશક્તિના પ્રમાણનું ભાન અને જ્ઞાન બહુ મહત્ત્વની બાબત છે. ઘણા મનુષ્યો જીવનમાં-જીવન જીવવામાં પ્રમાણ જાળવી શકતા નથી. એ ખાવામાં કલાકો ગાળી નાખે, શાખ સમારવામાં-વાલોળનાં નખીઆં સર્વાંગ ઉતારવામાં કલાકો ગાળે, એક પૈસો (ભૂરશી) દક્ષિણાનો દશ માણસ વચ્ચે વહેંચવાનો હોય તેની તિતિક્ષામાં દોઢ કલાક પસાર કરી દે- વિગેરે વસ્તુની તુલના, આવક—જાવકની તુલના અને શ્રમબદલાના હિસાબ જેને બેસી જાય તેને આ જિંદગીનો કોયડો ભારે સુલભ બની જાય છે. જેમ પ્રમાણથી વધારે વખત ગાળવો પાલવે નહિ, તેમ જ વસ્તુને હોય તેથી વધારે સહેલી ધારી લેવી પણ પાલવે નહિ. આખું ઘર રંગવાનું કામ માથે લેવું હોય તો બાર દિવસના કામને બે દિવસનું ગણી સોદામાં નુકસાન કરનારા ઘણા જોયા છે. અનુભવથી માણસમાં અક્કલ આવે છે, પણ ઘણી મોડી આવે છે અને કેટલાક તો એવા પણ જોવામાં આવે છે કે આખી જિંદગીનો મોટો ભાગ પસાર કરે પણ એની તુલનાશક્તિ ખીલતી જ નથી. એની અતિશયોક્તિ પણ એટલી જ વિચિત્ર લાગે છે અને બેદરકારી કે ઉપેક્ષા પણ હાસ્યજનક હોય છે. અનુભવ કે અભ્યાસ આવા પ્રકારના માણસોને માટે નિરર્થક થઇ જતા હોય એમ સહેજે લાગે છે.

એટલે એમ લાગે છે કે ખૂબ વિચારણાપૂર્વક તુલનાશક્તિને ખીલવવી જોઇએ અને તેની સાથે શીઘ્ર નિર્ણય પર આવવાની આવડત આવી જવી જોઇએ. એક બાબત આવી પડે કે તુરત જ તેને અંગે ક્ષણવારમાં નિર્ણય કરતાં આવડવો જોઇએ. નહિ તો કેટલાક ઘી પાવું તેના વિચારનિર્ણયમાં ઘીનાં આંધણ બળી જાય અને ઘી જ ખલાસ થઇ જાય. વસ્તુ હોય તેનાથી અઘરી ધારવી ન જોઇએ અથવા નબળી પોચી ગણી તેમાં ઝંપલાવવું ન જોઇએ. જરા દક્ષતાથી કામ લેવામાં આવે તો આ તુલનાશક્તિનું શાસ્ત્ર હસ્તામલક જેવું થઇ જાય તેમ છે.

બાકી જેનામાં આ જ્ઞાન આવતું નથી તે હાર ખાઇ બેસે છે. **શ્રીપાળ** વતન અશક્ય ધારી ઘેર બેસી રહ્યા હોત તો આર્યાવર્તના સ્વામી ન થાત. ધવળશેઠ એ શ્રીપાળને મારવાના—નીચે પાડવાના કાર્યની ગણતરીમાં ભૂલ્યો એટલે સાતમા માળથી જમીન પર પડ્યો. આવડત વગરના લેખકોના આવા હાલ થાય છે અને ગજા વગરના કામ હાથ લેનારના હાથ આખરે હેઠા પડે છે. આપણા સંયોગ, સાધન, શક્તિ, અભ્યાસ ... જો એમ જોઇએ. એમાં વધારે પડતી ગણતરી એક કે બીજી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

થાય એટલે પરિણામમાં ગોટા પડવાનું થાય છે અને પછી મોટા મોટા વિમાસણ થાય છે તે અર્થવગરની છે. કુશળ માણસ વસ્તુનો ગણતરીમાં કે યોજનામાં અત્યુક્તિ કે ન્યૂનોક્તિ થવા ન દે એમાં જીવનની ફતેહની સ્પષ્ટ ચાવી છે. એ પ્રાપ્ત કરવામાં કૌશલ્ય છે.

"Sometimes things appear to us so difficult that we are daunted; at other times so easy that we think we are equal to them; and thus in either case we fail." (26-1-37) E.

(૧૦૫)

"પારકાની છેતરપીંડી ખરાબ છે; આત્મવંચના તેથી વધારે ખરાબ છે."

આપણી પાસે પૈસો ન હોય, છતાં ધનવાન દેખાવાનો પ્રયાસ કરીએ એ શા માટે ? આપણી પાસે ત્રેવડ ન હોય છતાં વૈભવશાળી હોવાનો દેખાવ જાળવવા દેવું કરીને પણ લગ્નસમારંભમાં મોટા માંડવા બંધાવીએ, નાતો જમાડીએ, નર્તકીઓ નચાવીએ એ શા માટે ? ભાષણ કરતાં આવડતું ન હોય, લખતાં પણ આવડતું ન હોય અને છતાં અન્ય પાસે લખાવી આપણા તરીકે જાહેર કરવાના કોડ થાય—એ શા માટે ?

આ સર્વ શું સામાની આંખમાં ધૂળ નાખવા માટે કરતાં હશું ? એવી રીતે ધૂળ નાખી શકાય છે ખરી ? અને નાખેલી ધૂળ ઓગળી જાય અને આપણે સાચા આકારમાં ઉઘાડા પડી જઇએ ત્યારે આપણો ફેજ કેવો થાય છે ? એની કદી કલ્પના પ્રથમથી કરી હોય છે ? અને ધારો કે સામાને છેતરવાની બાજી પાસ પણ થઇ ગઇ અને તમને ખોટી આબરૂ કે અયોગ્ય લાભ પણ થયો તો તેથી પણ શું ? સામાને ખોટે રસ્તે ઉતારવાની વૃત્તિ થાય એ આપણો વિકાસ અટકાવનાર થાય છે, એટલું જ નહિ, પણ તેને બદલે અવિકાસ થાય છે એમ લાગે છે. મળેલ ખોટી આબરૂ ટકતી નથી અને ધન કોઇને ત્યાં ઠરીને રહ્યું નથી અને અંતે તો માન, પ્રતિષ્ઠા, ધન અને સર્વસ્વ મૂકીને ખાલી હાથે ચાલ્યા જવાનું છે—આ નક્કી વાત છે. અંતરાત્માને પૂછો, સાફ હૃદયથી જવાબ લો એટલે અન્યને છેતરવાની વૃત્તિ સાથે અંદર ધડકારા-ધબકારા થશે. બાકી અંદર ચેતનજીને ઉંઘાડી દીધા હોય અને તેના પર કામક્રોધાદિ અંતરરિપુઓનું સામ્રાજ્ય જામવા દીધું હોય તેવાઓને માટે તો કાંઇ સવાલ નથી.

આ તો પરને છેતરવાની વાત કરી, પણ પ્રાણી આત્માને-પોતાની જાતને પણ છેતરે છે. પ્રથમ દંભ કરી ખોટો દેખાવ કરે અને પછી ખોટો માનમરતબો વધે એટલે પોતામાં પણ કાંઇ છે એમ માનતાં માનતાં અંતે સાચે માની લે છે. ઘણી વાર અન્ય કોઇ જોનાર નથી એવા સંભ્રમમાં પડી લીધેલ નિયમો કે બાંધેલ ધોરણો ઉપર પાણી ફેરવે છે. સાચી ખોટી પ્રશંસાથી ફુલાઇ જાય છે અને પોતાનો ગોટો ચાલ્યો જશે એવા મલિન વિચારથી હરખાય છે. એ જગતને મૂર્ખ માને છે અને પોતાના ડહાપણના નાના રાજ્યમાં વિલાસ કરે છે. પોતામાં ન હોય તે છે એમ માનવું એ મોટામાં મોટી આત્મવંચના છે અને એ ચઢે તેને ઠાંઠે આવવાનો જરા પણ સંભવ રહેતો નથી.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ઉપશમ અને ક્ષય

જ્યારે આ જીવ ચારિત્રમોહનીય કર્મનો વિનાશ કરવા માટે શ્રેણિ માંડે છે ત્યારે ઘણે ભાગે પ્રથમ ઉપશમશ્રેણિ માંડે છે અને પછી ક્ષપકશ્રેણી જ્યારે આત્મબળ વધે ત્યારે માંડે છે. ઉપશમશ્રેણિમાં મોહનીય કર્મનો ઉપશમ થાય છે. બીજાં કર્મોનો તો ઉપશમ થતો જ નથી. બાકીના ત્રણ ઘાતિકર્મોનો ને મોહનીય મળી ૪ કર્મોનો ક્ષયોપશમ થાય છે. ચાર અઘાતિકર્મોનો ક્ષયોપશમ પણ થતો નથી. ઘાતિ અઘાતિ મળી આઠે કર્મોનો ક્ષાયિક ભાવ થાય છે અને જ્યાંસુધી તેનો ક્ષય ન થાય ત્યાંસુધી આઠે કર્મો ઔદયિક ભાવે વર્તતા હોય છે.

આ હકીકત તો પ્રસંગે લખી છે. આ લેખ લખવાનો હેતુ શારીરિક અને આત્મિક વ્યાધિના ઉદય પ્રસંગે પ્રથમ તેનો ઉપશમ થાય છે અને પછી ક્ષય થાય છે તે બતાવવાનો છે. કોઈપણ શારીરિક વ્યાધિના ઉદય પ્રસંગે જ્યારે વૈદ અથવા ડૉક્ટરને બોલાવવામાં આવે ત્યારે પ્રથમ તે વૈદ કે ડૉક્ટર વ્યાધિનો ઉપશમ કરવાનો પ્રયોગ શરૂ કરે છે કે જેથી વ્યાધિથી થતી વેદના વિગેરે શાંત થાય અને વ્યાધિ આગળ વધતો અટકે; પ્રારંભમાં વ્યાધિનો ક્ષય કરવાનો પ્રયત્ન કરતા નથી. પોતાના ઔષધવડે જ્યારે વ્યાધિની વેદના ઉપશમે, વ્યાધિવાળા મનુષ્યના ચિત્તને કાંઈક શાંતિ થાય, વૈદ કે ડૉક્ટર ઉપર વિશ્વાસ બેસે ત્યારપછી તે વ્યાધિના ક્ષયનો પ્રયોગ શરૂ કરે છે. ઉપશમ કરવાનું ખાસ કારણ વ્યાધિગ્રસ્ત મનુષ્યના ચિત્તને કાંઈક નિવૃત્તિ–શાંતિ કરવાનો છે અને તેને લગતા પ્રયોગથી પોતે તે વ્યાધિનો ક્ષય કરી શકશે એવી વૈદ કે ડૉક્ટરના મનમાં પ્રતીતિ થાય છે–દર્દીનો તેની ઉપર વિશ્વાસ બેસે છે.

અન્યની છેતરપીંડી કરવી એ ખરાબ જ છે, પણ આત્મવંચના તો ભૂંડામાં ભૂંડી છે. દંભ, કપટ અને લુચ્ચાઈ એના આવિર્ભાવ છે, પણ એનું મૂળ કાં તો લોભમાં અને કેટલેક ભાગે અભિમાનમાં હોય છે. વંચક પ્રાણીની પ્રગતિ ખલાસ થઈ જાય છે. પ્રસંગ આવે ત્યારે તદ્દન સરળ રહેવું, સાચી વાત સ્પષ્ટ રીતે કહેવી, નિર્મળ સત્ય કહેવું અને જીવનનો ઉદ્દેશ સમજવો એ કર્તવ્ય છે. પારકાને છેતરનારને પોટલે અંતે ધૂળ જ રહે છે અને પોતાની જાતને છેતરનાર તો વાસ્તવિક રીતે પરભવમાં જીવે છે. એનામાં સ્વત્વ નથી અને સ્વત્વ વગરનું જીવન મરણ સમાન છે.

' To deceive others is bad enough, to deceive ourselves is ...

— PHYLLIS CLEBLLE. (1-10...

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

કોઈ પણ વ્યાધિનો ક્ષય કરવાનું–સમૂળ ઉન્મૂલન કરવાનું કામ સહેલું નથી, તે કામ મુશ્કેલ છે; પરંતુ વ્યાધિના વિનાશની મુદત વ્યાધિ પરત્વે જુદી જુદી–ઓછીવત્તી હોય છે. સામાન્ય વ્યાધિ થોડા વખતમાં દૂર થઈ જાય છે ત્યારે વિષમ વ્યાધિ માટે વધારે વખત લાગે છે. તે પ્રસંગે વૈદ કે ડૉકટરનું પ્રથમ કામ વ્યાધિને વધવા ન દેવાનું છે. થયેલ વ્યાધિ વૃદ્ધિ પામતો અટકે તો ત્યારપછી તેનો વિનાશ કરવાનું કામ સરળ થાય છે અને જો વ્યાધિનું નિદાન બરાબર થયું હોય, તેના નિવારણને યોગ્ય ઉપચારો–ઔષધ વિગેરે શરૂ કરેલ હોય, વ્યાધિવાળો મનુષ્ય વૈદ કે ડૉકટરની સૂચના અનુસાર જ વર્તન કરતો હોય, પથ્ય પાળવામાં-રસેંદ્રિયને કબજે રાખવામાં તત્પર હોય તો વ્યાધિ ધાર્યા કરતાં ઓછી મુદતમાં દૂર થાય છે અને વૈદ કે ડૉકટરને યશ મળે છે. વ્યાધિ વિરામ પામેલ જણાય ત્યારપછી પણ અમુક વખત તો વૈદ કે ડૉકટરની સૂચના અનુસાર જ વર્તવાનું હોય છે. તદનુકૂળ વર્તે તેને જ વ્યાધિનો ફરી ઉથલો થતો નથી.

આ તો શારીરિક વ્યાધિની વાત થઈ. તેના નિવારણને માટે તો ગરીબ કે શ્રીમંત પોતપોતાની શક્તિ અનુસાર પ્રયત્ન કરે જ છે અને થયેલ વ્યાધિ ઓછીવત્તી મુદતે વિરામ પણ પામે છે. અહીં તો ખાસ હેતુ આત્મિક વ્યાધિને અંગે ઉપરની હકીકતને ઉપયોગમાં લેવાનો છે. આ આત્માને અનાદિકાળથી કયા કયા વ્યાધિ લાગેલા છે ? તેમાં ફેરફાર શું થયો છે ? વ્યાધિ વધ્યા છે કે ઘટ્યા છે ? તેના નિવારણ માટે કાંઇ પ્રયાસ કર્યો છે કે નહીં ? એ આત્મિક વ્યાધિના વૈદ કોણ છે ? આ વ્યાધિ આ આત્માના ખ્યાલમાં આવ્યા છે કે એ તો પોતાને વ્યાધિ વિનાનો જ માને છે ? આ બધી બાબતો વિચારવાની છે.

અનેક મનુષ્યો તો પોતે વ્યાધિગ્રસ્ત છે એમ માનતા જ નથી, એટલે પછી એને તો ઉપચાર કરવાની ખંત કે ચીવટ શેની જ હોય ? જેઓ ગુરુમહારાજના ઉપદેશથી કે સારા પુસ્તકોના વાંચનથી કાંઈક સમજે છે તેઓ જાણે છે કે–આ આત્માને અનાદિકાળથી કર્મજન્ય અનેક વ્યાધિઓ વળગેલા છે. તે સહજ ઓછાવત્તા થાય છે પરંતુ તે વ્યાધિનો ઉદય ઇંદ્રિયોના વિષયો ને કષાયોના સેવનરૂપે થાય છે ત્યારે પાછા નવા કર્મો બંધાય છે. આ વ્યાધિઓ પ્રથમ તો સમજાવા જ મુશ્કેલ છે, સમજાયા પછી તેના નિવારણ માટે ચીવટ જાગવી મુશ્કેલ છે, જો ચીવટ થાય તો તો તેના ઉપચાર શોધે, ઉપચારકારકને શોધે અને થોડે ઘણે અંશે પણ વ્યાધિનું નિવારણ કરે. આ વ્યાધિઓના નિવારણના પરમ ઔષધ તરીકે શાસ્ત્રકારે જ્ઞાન, દર્શન ને ચારિત્ર જ બતાવેલા છે. જેને ઉપમિતિકાર મહાત્માએ તત્ત્વપ્રીતિકર પાણી, વિમલાલોક અંજન અને ચારિત્રરૂપ પરમાન્ન

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

નામ આપેલ છે. આ ત્રણે ઔષધો અમોઘ છે અર્થાત્ જો તેનું યથાસ્થિત સેવન કરવામાં આવે તો તે અવશ્ય અનાદિકાળના જીવ સાથે લાગેલા કર્મજન્ય વ્યાધિને દૂર કરનારા છે. એમાં કિંચિત્ પણ સંશય કરવા જેવું નથી, પરંતુ તેનું સેવન કરવું તે આ સંસારમાં ખુંચેલા પુદ્ગળાનંદી બની ગયેલા અથવા કંચન-કામિનીને જ સારભૂત માનનારા પ્રાણીઓને માટે મુશ્કેલ હકીકત છે. એને અંગે ઉપમિતિભવપ્રપંચા કથામાં તેમજ વૈરાગ્યકલ્પલતા વિગેરેમાં ઘણો ઉપદેશ આપ્યો છે. તે બધો અહીં લખી શકાય તેમ નથી. અહીં તો ખાસ મુદ્દો એ જ છે કે—આ આત્માને લાગેલા વ્યાધિની આત્માને પીછાન થાય, પોતાને વ્યાધિગ્રસ્ત સમજે, તેના ઉપચાર માટે ચીવટ થાય, તે વ્યાધિના નિવારણ કરનાર વૈદ તરીકે સદ્ગુરુને ઓળખી તેની ઉપાસના કરે, તેની દેશના સાંભળે અને તેઓ બતાવે તે ઉપચાર કરે તો જરૂર વ્યાધિ ઉપશમે. એ ઉપચાર કરવાથી પ્રથમ તો વ્યાધિ વધતા અટકે. અત્યારે તો અનંત કાળના લાગેલા વ્યાધિને આ આત્મા વિષયકષાયના સેવનવડે ઊલટા વધારી રહ્યો છે. જો અંતરચક્ષુવડે જોવામાં આવે તો સમજી શકાય કે આ મનુષ્યભવમાં જન્મ લીધા પછી તેં વ્યાધિને ઊલટા વધાર્યા છે. હવે 'જાગ્યા ત્યાંથી સવાર' ગણી સાવચેત થઇ જા અને તે અસહ્ય વ્યાધિના નિવારણ માટે શાસ્ત્રોમાં કહેલા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ અમોઘ ઔષધનું સેવન કર, કુપથ્યને તજી દે, સંસાર પરની આસક્તિ ઘટાડ, સંસારના સર્વ સંયોગને વિયોગના અંતવાળા જાણી તેના સંયોગમાં આસક્ત ન થા અને તેના વિયોગે શોકગ્રસ્ત ન થા. આ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરીશ તો વ્યાધિ વધતા અટકશે એટલું જ નહીં પણ થોડે ઘણે અંશે ક્ષય પામતા જશે. તેને પરિણામે આ આત્મા તદ્દન નિરોગી થઇ, અવિનાશી અને નિરાબાધ એવા સુખને પ્રાપ્ત કરશે.

આ મનુષ્ય ભવમાં જ આત્મિક વ્યાધિનું ખરું નિવારણ થઇ શકે તેમ છે. જ્ઞાન, દર્શન ને ચારિત્રરૂપ પરમૌષધનું સેવન મનુષ્ય ભવમાં જ યથાર્થપણે થઇ શકે છે. તેવા અમૂલ્ય મનુષ્ય ભવને પામીને જો આત્મિક વ્યાધિ વધતા અટકાવવાનો-ઉપશમ કરવાનો અને પ્રાંતે ક્ષય કરવાનો યોગ્ય રીતે પ્રયાસ કરવામાં આવે તો જરૂર તે શક્ય છે. સદ્ગુરુનો યોગ મેળવી, તેમના વચનામૃતનું પાન કરી તેમજ ઉત્તમ પ્રકારના આત્મોન્નતિ કરે તેવા શાસ્ત્રોનું વાંચન કરી આત્મિક વ્યાધિઓને ઓળખી તેના નિવારણ માટે બનતો પ્રયત્ન જરૂર કરવો કે જેથી આ જિંદગી પણ સફળ થાય.

કુંવરજી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

આનંદના સામ્રાજ્યમાં

મનુષ્યના જીવનમાં કેટલીક વસ્તુઓ અતિ મહત્ત્વની હોય છે. તેમાં આનંદનો પણ સમાવેશ થાય છે. આનંદી મનુષ્ય સૌને પસંદ પડે છે. આનંદી બાળકને જોઈ ગમે તેને રમાડવાનું મન થશે. આનંદજનક ઋતુ જોઈ તેને માણવા આપણું મન લલચાશે. આનંદી વાર્તાલાપ ચાલતો હોય તો તે સાંભળવા અગત્યનું કામ પણ પડતું મૂકી દેવાય છે. આ પ્રમાણે આનંદનું પ્રભુત્વ ઓછેવત્તે અંશે આપણા સૌના ઉપર ચાલે જ છે.

દિવસ ઊગ્યે મનુષ્યોની કેટલીયે પ્રવૃત્તિઓનો જો આંક મૂકીએ તો જણાશે કે તે સર્વ આનંદપ્રાપ્તિ અર્થે જ હોય છે. અલબત્ત, તેમાં ભિન્નતા હોઈ શકે છે.

નિરાનંદી સ્ત્રી, પુરુષ, બાળક કે પશુ પંખી, કોઈને પણ પોતાના તરફ આકર્ષી શકશે નહીં. રડતી સુરત જેવા માણસ કોને પસંદ પડે?

એક લેખકનું એ વાસ્તવિક કથન છે કે 'હાસ્યરસના લેખકોનું જગત મહાન્ ઋણી છે, કારણ કે તેવા લેખકોના લેખોએ સર્વત્ર શોકને કાપવામાં અને આનંદને પ્રસરાવવામાં મહાન્ ફાળો આપ્યો છે.'

આનંદ મેળવવા માટે સૌથી પ્રથમ તો ભૂમિકા તૈયાર કરવાની જરૂર રહે છે. જેમ સુંદર ચિત્ર કાઢવા માટે પ્રથમ દીવાલને સાફ કરવી પડે છે તેમ. અહીં એ ભૂમિકા કઈ? આનંદ-ગ્રાહી દૃષ્ટિ બનાવવી તે. કેટલાક મનુષ્યો એવી જ પ્રકૃતિના હોય છે કે તેઓ વસ્તુની સફેદ બાજુ જોઈ જ ન શકે. પરંતુ સદા દોષગ્રાહી દૃષ્ટિના કારણથી વસ્તુની શ્યામ બાજુ જ જોયા કરે. ત્યારે આનંદી મનુષ્યો એ જ વિષયમાંથી સારગ્રાહી દૃષ્ટિના કારણે સુંદર તત્ત્વ મેળવી આનંદ પ્રાપ્ત કરે છે. દા. ત. શિયાળામાં ખૂબ ઠંડી પડતી હોય, ચોમેર પુષ્કળ તુષાર–ધુમ્મસ વરસતો હોય, જળાશયોના નીર હિમ જેવા શીતળ અને મોઢામાં ન જતા હોય તે વખતે નિરાનંદી મનુષ્ય તેમાં દોષ જ ભાળશે. તે એમજ વલોપાત કર્યા કરશે કે 'આ ઠંડીએ તો કેર વર્તાવ્યો છે. પાણી તો પીવાતું જ નથી. દિવસ એટલો ટૂંકો થાય છે કે તેમાં ભલીવાર જ નહીં. કશું કામકાજ બની શકતું જ નથી. ઠંડીને લીધે કોચલાની માફક સંકોચાઈ જવું પડે છે. ટુંટીયા વાળીને પડયું રહેવું પડે છે.' ઇત્યાદિ વલોપાતના વાકયો તેના મોઢામાંથી નીકળ્યા કરશે. તેનો પ્રતિપક્ષી એટલે કે આનંદી મનુષ્ય એ જ ઋતુમાંથી સાર ગ્રહે છે કે રાત્રીઓ ખૂબ લાંબી થતી હોવાથી એ ઠંડીયુક્ત યામિની અને પથારીમાં પ્રાપ્ત થતી ઉષ્મા એને ખૂબ શાન્તિપ્રદ લાગે છે. સવારે અને રાત્રે ઠંડી વખતે સગડીઓ કરી તેની આસપાસ ઘરના આશ્રિતજનોનું કુંડાળું બેસી જાય છે અને તાપ લેતાં લેતાં આનંદી વાતોના તડાકા ચાલે છે. પ્રભાતના ઠંડા પ્રહરમાં વનરાજીના લીલા સાળુ પર ચમકતાં ઝાકળના બિન્દુઓ જોઈ તેને મોતીની કાવ્યમયતા સ્ફુરે છે.

એક આનંદી શિક્ષક બીજા દશ શિક્ષક કરતાં વધુ સરસ ભણાવી શકશે. એક આનંદી માતા તેના બાળકને એટલા સરસ સંસ્કાર પાડી શકશે કે જેથી તેના જીવનના ગમે તેવા પ્રસંગમાં પણ તે શોકાતુર ન બને.

For Private And Personal Use Only

આ લેખક કેટલીક એવી વ્યક્તિઓના પરિચયમાં આવેલ છે કે જેઓનું મુખ જ્યારે જોઈએ ત્યારે આઠે પ્રહર અને ચોવીશ કલાક સ્મિત ફરકાવતું જ હોય. એથી જ તેવા મુખને કમળની ઉપમા અપાણી હશે. આવા આનંદી સ્વભાવની અસર જોનાર પર થયા વિના રહેતી જ નથી. તેનાથી વિરુદ્ધ કેટલાક એવા માણસોના પરિચયમાં પણ આવવાનું બન્યું છે કે–જેનો ચહેરો સદાકાળ શોકાર્ત્ત અને તપ્ત થયેલો જ હોય. આવા મનુષ્યો ક્યાંય પણ પ્રિય થઈ પડતા નથી.

આનંદી જન રડતીસુરતને પણ હસાવશે. વિષાદગ્રસ્ત વાતાવરણને પણ આનંદની છોળોથી ભરી દેશે.

આનંદ એ વસ્તુતઃ આત્માનો જ સ્વભાવ છે. એટલે નિજ સ્વભાવ તરફ આત્મા આકર્ષાય તે દેખીતું જ છે; તેથી જ આનંદ એ સર્વજનપ્રિય હોય છે. આત્માને સત્–ચિત્–આનંદમય કહ્યો છે, એ ઉપલી વાતનું સમર્થન કરે છે.

રોગનું પરમ ઔષધ આનંદ છે. એ વાતની બહુ ઓછા માણસોને જાણ હોય છે. દવા એ તો મામુલી વસ્તુ છે, પણ આનંદ એ એવું ઉત્તમોત્તમ રસાયણ છે–રોગનાશક ઔષધ છે કે તેનો ખરો ખ્યાલ તેના અનુભવીને જ આવી શકે છે.

રોગીની આસપાસ આનંદી વાતાવરણ–સ્વચ્છ વાતાવરણ ગોઠવો, આનંદી સ્વભાવના હસમુખા મિત્રો ગોઠવો, આનંદ ઉત્પાદક રમતો ગોઠવો, આનંદી વાર્તાઓ યોજો અને પછી તપાસો કે બિમાર મનુષ્ય તેની બિમારીને વિસરી જાય છે કે નહીં? આનંદી વૈદ્ય વગર-દવાએ જ અર્ધું દર્દ નાબૂદ કરી શકે છે. તેનું એક જ હાસ્ય–તેનું એક જ પ્રોત્સાહન દર્દીમાં નવી આશાનો સંચાર કરે છે–દર્દમાં વળતા ભાવ આવે છે.

આમ આનંદ એ પરમ સુખરૂપ છે. એ આનંદને પ્રાપ્ત કરવાની કળા સંપાદન કરવી જોઈએ. તેને માટે આટલા કાનૂન અવશ્ય પાળવા જોઈએ–" સદા સ્મિત ફરકાવતો ચહેરો રાખવો જોઈએ. પ્રત્યેક વસ્તુની સફેદ બાજુ અવલોકવી જોઈએ. મગજ પરનો કાબૂ કદી ગુમાવવો ન જોઈએ. આનંદી મિત્રો વચ્ચે વસવું જોઈએ. સદા આનંદ યુક્ત વિચારો કરવા જોઈએ. શોકના વિચારોને તિલાંજલી આપવી જોઈએ. ચીડીયાપણાને તો આનંદના સામ્રાજ્યમાં હદપારી જ છે. એટલે તેનો તો બહારથી નિષેધ કરીને જ આનંદની સરહદમાં પ્રવેશ કરવો જોઈએ."

ચીડીયો માણસ પુષ્પમાંથી પણ સુગંધને નહીં ગ્રહણ કરે, તેના નસીબે તો કાંટા લાગ્યાનો કકળાટ જ હશે; જ્યારે આનંદી માણસ ઘંટીના અવાજમાંથી પણ સંગીતની મોજ માણશે. આ પ્રમાણે ઉત્તમ વસ્તુમાંથી પણ એક વ્યક્તિ દૃષ્ટિફેરના કારણે સારને બદલે અસાર કાઢશે, તેથી વિરુદ્ધ સુદૃષ્ટિવાન મનુષ્ય અસાર–નજીવી બાબતમાંથી પણ આનંદજનક સારને ગ્રહણ કરશે.

ચીડીયા માણસને સર્વ વસ્તુઓ તેના વિરુદ્ધ જતી જણાશે ત્યારે આનંદી માણસને બધું અનુકૂળ જ જણાશે. તેનો સૂર્ય આનંદી હશે. રાત્રે ચન્દ્ર અને તારાઓ [illegible] પણ વાતો કર્યા કરશે. તે સદા આહ્લાદકારી

અંગીકાર કરશે. અને સર્વત્ર ન્યાય સિદ્ધ સિદ્ધાંતો જાણશે. ત્યારે નાસ્તિકવાન મનુષ્ય, ભૂલો પણ તરકની કલ્પનાઓ ભેગા કરીને ફુલ્યા કરશે. તેમ. ફ્રાન્સમાં-ઇંગ્લંડ અને ચીનમાં કકળાટ જ કરશે.

આપણે આનંદના ગુણોને સારી રીતે જોયા, પણ આનંદ કેવળ એક જ પ્રકારનો નથી હોઇ શકતો. વ્યક્તિઓને આશ્રીને તેની તરતમતા-ભિન્નતા રહ્યા કરે છે. તેથી એ જોવાનું રહે છે કે-આનંદ કયા પ્રકારનો છે ? મુખ્યત્વે આનંદના બે પ્રકાર પાડી શકાય: એક સદોષ આનંદ અને બીજો નિર્દોષ આનંદ. પ્રથમનો આનંદ અન્તને દુઃખદાયી હોઇ ત્યાજ્ય છે અને બીજા પ્રકારનો આનંદ નિર્દોષ હોઇ તેનો ઉપભોગ કરવાનો સૌને પૂર્ણપણે જન્મસિદ્ધ હક્ક છે. શ્રીમદ્ રાજચન્દ્રે " અમૂલ્ય તત્ત્વ વિચાર "ના સુંદર કાવ્યમાં લખ્યું છે કે—

નિર્દોષ સુખ, નિર્દોષ આનંદ, લ્યો ગમે ત્યાંથી મળે,
એ દિવ્ય શક્તિમાન જેથી, જંજીરેથી નીકળે.

અર્થાત્—દિવ્ય શક્તિમાન આત્મા કર્મજંજીરોમાં સપડાયેલ છે તે મુક્ત થઇ શકે તેવા કોઇ પણ નિર્દોષ સુખને, તેવા કોઇ પણ નિર્દોષ આનંદને-સુખાનંદને ગમે ત્યાંથી પણ મેળવો.

આ ધ્યેય નજર સન્મુખ રાખનારને ત્યાં સદા આનંદના વાજાં વાગ્યા કરે છે.

વાચક મિત્રો ! આનંદના આ લેખને વાંચી આનંદને વિકસાવવા પ્રયત્ન કરો.

રાજપાળ મગનલાલ વહોરા

વચનામૃત

૧ પરમાત્માનો આભાર માન કે તારા પગ સહીસલામત છે.
૨ જોઇને ચાલ કે તારા આત્માને ઉન્નતિનો માર્ગ મળે.
૩ નીતિથી ચાલ કે તારો આત્મા શુદ્ધ અને પવિત્ર બને.
૪ કાર્ય ઘણાં છે, વખત થોડો છે માટે સમય ગુમાવીશ નહિં.
૫ તારી હાજરીથી પારકાને હરકત નથી થતી કે કેમ ? તે સંભાળતો રહે.
૬ હમેશાં કુદરતના પવિત્ર નાટકો જોતો રહે કે જેથી તને બોધ મળતો રહે.
૭ હજી સારાં કામો કરવા માટે સમય છે માટે ખુશાલીથી જાગૃત થા.
૮ સારાં કામ કરવા માટે જલદી ઊઠ-ઊભો થઇ જા.
૯ હમેશાં સીધો રસ્તો લેવાનો નિયમ રાખ.
૧૦ મન સાફ હોય તો જગતની બૂરી ચર્ચાથી ડરવું નહિ, પણ જો મન સાફ ન હોય તો તેવી બૂરી ચર્ચાથી ડરવું એ સત્પુરુષનું કર્તવ્ય છે.

અમીચંદ કરસનજી શેઠ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

મેરુપર્વતની રચના

શ્રી ભાવનગરમાં શેઠ નારણજી ભાણાભાઈના સુપુત્રો ભાઈ ગોપાળજી તથા મણિભાઈએ મોટા દેરાસરની અંદરના મંડપમાં મેરુપર્વતની રચના કરી, ઉજમણાના છોડ બાંધ્યા અને આસો શુદિ ૧ થી અઠ્ઠાઈમહોત્સવ કર્યો. શુદિ ૬ ઠે મહોટું સ્વામીવચ્છળ કર્યું. આ પ્રસંગમાં કરેલી મેરુપર્વતની રચના તરફ દૃષ્ટિ કરતાં તેની અંદર શું શું જોઈએ ? તે હકીકત ટૂંકામાં સમજાવવાની જરૂર લાગે છે. વિસ્તાર તો ક્ષેત્રસમાસ, લોકપ્રકાશાદિ ગ્રંથોમાં ઘણો છે પરંતુ તે સુલભ્ય ન હોવાથી અહીં કાંઇક જણાવવાનું ઉચિત ધાર્યું છે.

મનુષ્યક્ષેત્રમાં–અઢીદ્વીપમાં એકંદર પાંચ મેરુ છે. તેમાંથી મધ્યનો જંબૂદ્વીપ સંબંધી મેરુ કે જે નાભિને સ્થાને છે તે એકંદર લાખ યોજન ઊંચો છે, પરંતુ તેમાંના એક હજાર યોજન પૂરતો તે જમીનમાં છે, નવાણુ હજાર યોજન જમીન ઉપર છે. તેના ત્રણ વિભાગ છે. જમીનથી ૫૦૦ યોજન ઊંચે **નંદનવન** છે તે ૫૦૦ યોજન પહોળું વર્તુળાકારે છે, તેનાથી ૬૨૫૦૦ યોજન ઊંચે જઇએ ત્યારે **સોમનસ** વન આવે છે, તે પણ ૫૦૦ યોજન વર્તુળાકારે છે. તેનાથી ૩૬૦૦૦ યોજન જઇએ ત્યારે **પાંડુકવન** આવે છે. ત્યાં મેરુપર્વતની લંબાઇ પહોળાઇ એક હજાર યોજન છે પરંતુ તેના મધ્યમાં નીચે ૧૨ યોજન અને ઉપર ૪ યોજન લાંબી પહોળી ને ૪૦ યોજન ઊંચી ચૂલિકા હોવાથી પાંડુકવન ૪૯૪ યોજન વર્તુળાકારે છે. આ મેરુનું નામ સુદર્શન છે.

મેરુપર્વત જમીન ઉપર દશ હજાર યોજન લાંબો પહોળો છે ને ઉપર એક હજાર યોજન લાંબો પહોળો છે, તેથી ૯૯૦૦૦ યોજને ૯૦૦૦ યોજન ઘટે છે એટલે ક્રમસર ૧૧ યોજને એક યોજન ઘટાડવું. જમીન ઉપર તેની ચારે દિશાએ **ભદ્રશાળવન** છે. તે વન પૂર્વ ને પશ્ચિમે ૨૨૦૦૦ યોજન પહોળું છે. લંબાઇમાં મહાવિદેહ ક્ષેત્રની પહોળાઇ પ્રમાણે છે. ઉત્તર દક્ષિણ ૨૫૦ યોજન પહોળું છે. ત્યાં લંબાઇમાં મેરુ પાસે ઓછું ને આગળ વધતું છે. મેરુપર્વતના ચારે વનમાં ચારે દિશાએ એકેક મળી ચાર ચાર શાશ્વત ચૈત્યો છે અને ચૂલિકા ઉપર એક છે. કુલ ૧૭ શાશ્વત ચૈત્યો છે. ભદ્રશાળ વનમાં આઠ કરિકૂટ છે. ચાર ઇંદ્રના પ્રાસાદો છે. તેની ફરતી ૧૬ વાવડીઓ છે. નંદન વનમાં આઠ ઊર્ધ્વલોકની દિશાકુમારિકાના આઠ કૂટ છે તે ૫૦૦ યોજન ઊંચા છે અને બળ નામનો એક સહસ્રકૂટ છે ત્યાં પણ વિદિશામાં કહેલા ચાર ઇંદ્રના પ્રાસાદ ફરતી ૧૬ વાવડીઓ છે. સોમનસ વનમાં ૪ સિદ્ધાયતન, ૪ ઇંદ્રના પ્રાસાદ ને ૧૬ વાવો છે. પાંડુક વનમાં ૪ સિદ્ધ... [illegible] ચારે દિશાએ અર્ધચંદ્રાકારવાળી ચાર જિનજન્માભિષેકશિલા

For Private And Personal Use Only

છે. તેની ઉપર પૂર્વે ને પશ્ચિમે બે બે ને ઉત્તર દક્ષિણે એકેક જિનજન્માભિષેક સિંહાસન છે. તેની ઉપર જંબૂદ્વીપમાં જન્મતા તીર્થંકરોનો જન્માભિષેક થાય છે. પૂર્વે ને પશ્ચિમે પાંડુકંબલા ને રક્તકંબલા નામની શિલા છે. તેની ઉપરના બે બે સિંહાસન પર મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં પૂર્વે ને પશ્ચિમે જન્મતા ચાર તીર્થંકરોનો જન્માભિષેક એક સાથે થાય છે અને દક્ષિણે તથા ઉત્તરે અતિપાંડુકંબલા અને અતિરક્તકંબલા નામની શિલા છે તેની ઉપર એક એક સિંહાસન છે. ત્યાં ભરત ને ઐરવતક્ષેત્રમાં જન્મતા એકેક તીર્થંકરોનો જન્માભિષેક થાય છે. એ શિલાઓ પાંચશેં યોજન લાંબી ને ૨૫૦ યોજન પહોળી છે.

પાંડુકવનમાં વિદિશામાં સૌધર્મ ને ઇશાન ઇંદ્રના બે બે પ્રાસાદો છે. તેની ફરતી ચાર ચાર વાવડીઓ હોવાથી કુલ ૧૬ વાવો છે.

તેની નીચેના સોમનસ, નંદન અને ભદ્રશાળ વનમાં ચારે દિશાએ ચાર ચાર સિદ્ધાયતનો, ચાર વિદિશામાં ચાર ઇંદ્રના પ્રાસાદો ને તે ૪ પ્રાસાદોની ફરતી ૧૬-૧૬ વાવો છે. ભદ્રશાળ વનના ચાર ગજદંતાઓ અને સીતા-સીતોદા નદીએ આઠ વિભાગ કર્યા છે. તે વનમાં ચૈત્યો સીતા સીતોદાની બાજુએ છે ને ઇંદ્રના પ્રાસાદો ગજદંતાકૃતિ પર્વતોની બાજુએ છે.

મેરુપર્વતની ફરતા ચાર વિદિશામાં હાથીના દંતૂશળની આકૃતિવાળા ચાર પર્વતો છે. તે નિષધ ને નીલવંત વર્ષધર પાસે ૫૦૦ યોજન પહોળા ને ૪૦૦ યોજન ઊંચા છે. તેની અણીઓ મેરુપર્વતને અડેલી છે ત્યાં અંગુળના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલા જાડા છે ને ૫૦૦ યોજન ઊંચા છે. તેની ઉપર પણ કૂટો છે. તે બે બે ગજદંતા મળીને અર્ધ ચંદ્રાકૃતિ થાય છે. તે બે બે ગજદંતાની વચ્ચે દેવકુરુ ને ઉત્તરકુરુ નામના યુગળિક ક્ષેત્રો છે તથા જંબૂ ને શાલ્મલી વૃક્ષો છે. તેનો ઘણો વિસ્તાર જાણવા જેવો છે તે અહીં સ્થળસંકોચના કારણથી લખેલ નથી.

આ મેરુપર્વતની રચના સ્કેલમાં તો નજ થઇ શકે પરંતુ તેના ૪ વનો, ચૂલિકા અને તેમાં આવેલા જિનચૈત્યો વિગેરે સારી રીતે બતાવી શકાય. તે પણ અજ્ઞાનપણાના કારણથી તેમજ વખત કે સ્થળના સંકોચના અથવા અર્થના સંકોચના કારણથી બતાવવામાં આવતા નથી. કેટલીક વખત આ મેરુપર્વત ઉપર ઇંદ્રે કરેલા જિનજન્માભિષેકની વાનકી તરિકેનો મહોત્સવ પણ થાય છે. તે કરવાની ઇચ્છાવાળા જણાવશે તો તેનું બની શકે તેવું વર્ણન લખી મોકલવામાં આવશે. આ મહોત્સવ કરતાં ઘણો આહ્લાદ થાય છે અને અનેક જીવો પોતાના સમકિતને નિર્મળ કરે છે. આવી રચનાઓ કરવાનો ખાસ હેતુ પણ સમકિતને નિર્મળ કરવાનો જ હોય છે.

કુંવરજી

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પાત્રતાની ખામી

ગત અશાડ માસના 'જૈન ધર્મ પ્રકાશ' માં અજ્ઞાનનું પ્રાબલ્ય નામના લેખમાં જાત્રાએ જતા વૃદ્ધ સ્ત્રી-પુરુષોને ધક્કા મારી મોટરમાં બેસવું, દર્શન-પૂજામાં ધક્કા મુક્કી કરવી, સ્વામીવચ્છલમાં દોડાદોડી કરવી વિગેરે વાંચી વિચાર કરતાં લેખકને જણાયું કે આ પ્રમાણે થવાનું કારણ શું ?

જવાબ—પાત્રતાની ખામી.

વિશેષમાં, લેખકના અનુભવમાં પણ આવેલ છે કે ઘણા ભાઈઓ પ્રતિક્રમણ કરે, દર્શન પૂજા કરે, ઉપધાન વહે, સ્વામીભાઇઓ પ્રત્યે પ્રેમ લાવી નોકારશી પણ કરે, પરંતુ આવા પુન્યશાલી ભાઇઓ બીજે વખતે પોતાના એકાદ ગરીબ અતિથિ ધર્મભાઈને જમવાનું કહેતાં પણ અચકાય છે.

હાલમાં પાત્ર બનવા બનાવવા તરફ પૂરતું લક્ષ અપાતું નથી અને ધર્મીપણાનાં મોટાં મોટાં ગણુગાં ફુંકી મારવાડીની પેઢીની કહેવત મુજબ ખોટો ડીમાક રાખે છે. આવો દેખાવ કરનાર ભાઈઓએ સમજવું જોઇએ કે આ તો **ખાટલે મોટી ખોડ કે પ્રથમ પાયો નહિ** તે કહેવત અનુસાર થાય છે.

આવા અજ્ઞાનયુક્ત વર્તનારા ભાઇઓની ભૂલ આપણને ઉપલક જોતાં જણાય છે, પણ તેમાં ખરી કસુર તો સમાજની તથા ધર્મગુરુઓની કહી શકાય; કારણ કે આપણને ધર્મી બનાવવા ગુરુમહારાજો ઉપદેશ આપે છે અને બાળકો માટે જૈનશાળાઓ, બોર્ડીંગો અને પાઠશાળાઓમાં દાનવીર ગ્રહસ્થો તરફથી લાખો રૂપીઆ ખરચાય છે પણ ધર્મગુરુઓ તરફથી કે પાઠશાળાઓમાં શિક્ષકો તરફથી ધર્મરૂપી અમૃત ભરવા માટે યોગ્ય પાત્ર બનવાનો ઉપદેશ કે શિક્ષણ આપણને પ્રથમ આપી ખરા મનુષ્યરૂપી પાત્ર બનાવેલ નથી. સિંહણનું દૂધ સોનાના પાત્રમાં જ ઠરે છે, તો ધર્મરૂપી અમૃતમય દૂધ જીરવવા મનુષ્યરૂપી પાત્ર કેવું જોઇએ તેનો ખ્યાલ વાંચકોએ કરવાનો છે.

મનુષ્યરૂપી પાત્ર બનાવવા પ્રથમ વિનય વિવેકનું જ્ઞાન આપી, મનુષ્ય તરીકેની પોતાની શી ફરજો છે તે વિષે પૂરતું જ્ઞાન થયા બાદ ધાર્મિક જ્ઞાન અને ક્રિયા કરવામાં આવે તો તે પૂરેપૂરું શોભા પામી ફળદાયક થાય છે. તેટલા માટે જ શ્રી જિનદત્તસૂરિજીએ વિવેકવિલાસ નામનો ગ્રંથ રચેલ છે. તેમાં સાચા મનુષ્ય બનવા માટે પ્રથમ વ્યવહાર માર્ગ દર્શાવી પછી નિશ્ચય માર્ગ બતાવેલ છે. વળી ચિદાનંદજી મહારાજ પોતાના સ્વરોદયમાં પણ લખે છે કે—

' મનુષ્યપણું મુશ્કેલ હે. ક્યા સાધુ બનના સ્હેલ ! '

આ બે મહાપુરુષોનાં વાક્યો ધ્યાનમાં લઇ પ્રથમ મનુષ્યરૂપી પાત્ર બનવા પ્રયત્નશીલ થવાય તો આવા ઉપદ્રવો થતા પામશે નહિ.

—ઉપસેવક-પોપટલાલ ઉજમશી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પ્રશ્નોત્તર

(પ્રશ્નકાર—શા. પુંજીરામ અમથારામ—આજોલ.)

પ્રશ્ન ૧—શાંતિસ્નાત્ર સંબંધી જળયાત્રાના વરઘોડામાં ઇંદ્રધ્વજ ન હોય તો ચાલી શકે ?

ઉત્તર—ઇંદ્રધ્વજ એ જૈન વરઘોડાનું મુખ્ય ચિહ્ન છે, તે હોવાની જરૂર છે. બાકી જે ગામમાં ઇંદ્રધ્વજ ન હોય ત્યાં ચાલી શકે.

પ્રશ્ન ૨—શાંતિસ્નાત્રમાં નવી વેદિકા અને તેની ચાર બાજુ ચાર નાની વેદિકા કરવાની જરૂર છે ?

ઉત્તર—ખાસ જરૂર તો અષ્ટોત્તરી સ્નાત્રમાં છે. શાંતિસ્નાત્ર તો ત્રણ બાજોઠ ને સિંહાસન પર પ્રભુ પધરાવીને પણ ભણાવી શકાય છે. બાકી નવી વેદિકા કરે તો તેમાં વિરોધ નથી.

પ્રશ્ન ૩—ત્રિશલા માતાએ સિદ્ધાર્થ રાજાને પોતાને ૧૪ સ્વપ્ન આવ્યાની વાત કરી ને તેનું શું ફળ થશે ? એમ પૂછ્યું. તેના ઉત્તરમાં સિદ્ધાર્થ રાજાએ 'નવ મહિના ને ૭|| દિવસે પુત્ર થશે' એમ કહ્યું તો તેમને શું તેવું જ્ઞાન હતું ?

ઉત્તર—એ કથન સૂત્રગ્રથનની પદ્ધતિનું છે, તેથી એમાં સિદ્ધાર્થ રાજાના મુખમાં તેવા શબ્દો મૂકયા છે, બાકી તેમને તેવું જ્ઞાન નહોતું.

પ્રશ્ન ૪—કૃષ્ણવાસુદેવનો જીવ નરકમાં છે છતાં લોકમાં તે પૂજાય છે કેમ ?

ઉત્તર—તેમના ભાઇ પાંચમા દેવલોકમાં દેવ થયેલા બળભદ્રે તેમનો મહિમા કર્યો છે તેથી લોકો પૂજે છે, પરંતુ તેના પૂજનમાં વાસ્તવિકતા નથી.

પ્રશ્ન ૫—શેતુર ભક્ષ્ય છે કે અભક્ષ્ય ?

ઉત્તર—અભક્ષ્ય જણાય છે.

પ્રશ્ન ૬—જામફળ (જમરૂખ) અભક્ષ્યમાં ગણાય ? તેમાં બહુ બીજો હોય છે.

ઉત્તર—બાવીશ અભક્ષ્યમાં કહેલ બહુબીજ તો જેમાં બીજ જ હોય, ગર્ભ જુદો પડે તેવો ન હોય તે ગણેલ છે; તેથી જમરૂખ વિગેરે ફળો અભક્ષ્યમાં ગણાય નહીં. રીંગણા વિગેરે અભક્ષ્યમાં ગણાય.

પ્રશ્ન ૭—જ્ઞાનખાતામાંથી ન્યુસ્પેપરો મંગાવાય ?

ઉત્તર—જ્ઞાનખાતાના દ્રવ્યમાંથી ધાર્મિક પુસ્તકો જ મંગાવાય; ન્યુસ્પેપરોમાં તો પ્રાયે વિકથા ભરી હોય છે તે ન મંગાવાય.

પ્રશ્ન ૮—સિદ્ધાર્થ રાજાને સ્વપ્નના ફળની ખબર હતી છતાં સ્વપ્નપાઠકને કેમ બોલાવ્યા ?

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ઉત્તર—સિદ્ધાર્થ રાજા સામાન્ય ફળ જાણતા હતા, પરંતુ તેનું વિશિષ્ટ ફળ જાણવા માટે સ્વપ્નપાઠકને બોલાવેલા છે.

પ્રશ્ન ૯—પાક્ષિક અતિચારમાં પોળી રોટલી કહી છે તે કઇ સમજવી ?

ઉત્તર—આપણે ખાઇએ છીએ તે સમજવી. તે પોળી રોટલી વાશી-રાત્ર વ્યતીત થયેલી ન ખવાય, તે અભક્ષ્ય ગણાય.

પ્રશ્ન ૧૦—કલ્પસૂત્રમાં આવે છે તે નમુથ્થુણમાં ને આપણે પ્રતિક્રમણમાં કહીએ છીએ તે નમુથ્થુણમાં કેટલાક પદ ઓછાવત્તા છે તેનું શું કારણ ?

ઉત્તર—કલ્પસૂત્રમાં આવે છે તે નમુથ્થુણં સૌધર્મેંદ્રે કહેલ છે તે પ્રમાણે છે. આપણે પ્રતિક્રમણમાં કહીએ છીએ તે શ્રી આવશ્યક સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે કહીએ છીએ; તેથી તેમાં વિરોધ સમજવો નહીં.

પ્રશ્ન ૧૧—મૂળાની ડાંડલીનું શાક શ્રાવક ખાઇ શકે ?

ઉત્તર—મૂળાના પાંચે અંગ અભક્ષ્ય છે એમ કહે છે, તેથી ન ખાવું તે ઠીક જણાય છે.

પ્રશ્ન ૧૨—પૌષધવાળા શ્રાવકો પ્રતિક્રમણ કરતાં કરેમિ ભંતેમાં જાવ પોસહ પજ્જુવાસામિ કહે છે તે વખતે છૂટા શ્રાવકે જાવ નિયમં પજ્જુવાસામિ કહેવાની જરૂર છે ?

ઉત્તર—મનમાં એ પ્રમાણે બોલે તો વિરોધ જેવું નથી. મુનિરાજ જાવજ્જીવં પજ્જુવાસામિ કહે છે તે વખતે પણ કહેવું જોઇએ. વળી ઇચ્છામિ ઠામિમાં **અસાવગ પાઉગ્ગોને** સ્થાનકે મુનિ **અસમણ પાઉગ્ગો** કહીને ત્યારપછી તેના આચાર પ્રમાણે પાઠ કહે છે, તે વખતે પણ શ્રાવકે પોતાના આચાર પ્રમાણે ઇચ્છામિ ઠામિનો પાઠ કહેવો જોઇએ.

પ્રશ્ન ૧૩—પહેલા, બીજા, ત્રીજા આરામાં યુગળિયાનો આહાર અતિ અલ્પ ચણા, બોર ને આમળા જેટલો કહ્યો છે, તો તેથી તેમના મોટા શરીરને પોષણ મળતું હશે ને તૃપ્તિ થતી હશે ?

ઉત્તર—એટલા અલ્પ આહારમાં પણ રસ-કસ એટલો બધો પ્રચુર હોય છે કે તેટલાથી તેને પોષણ પૂરતું મળે છે ને તૃપ્તિ થાય છે.

પ્રશ્ન ૧૪—પૌષધના એકાસણામાં કાચું ઘી વાપરી શકાય ?

ઉત્તર—ઘી કે દૂધ કાચું પાકું સચિત્ત અચિત્ત ગણાતું નથી.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પ્રશ્નોના સમાધાન

(આમાં પ્રશ્નકારના પ્રશ્નો લખ્યા નથી, ઉત્તરો જ લખ્યા છે; પરંતુ ઉત્તરો વાંચતાં પ્રશ્ન શું હશે તે સમજી શકાય તેવું છે.)

(પ્રશ્નકાર—અગરચંદ નાહટા બીકાનેર.)

૧ ચૌદપૂર્વી શબ્દ દ્વાદશાંગીધારક મુનિ માટે જ વપરાય છે.

૨ ક્ષયોપશમ સમકિતી સમકિત વમીને ચારે ગતિમાં જાય. ક્ષાયિકવાળો જાય નહીં, પણ તે પૂર્વબદ્ધાયુ હોય તો ચારે ગતિમાં જાય. તેમાં પણ મનુષ્ય તિર્યંચ યુગલિક જ થાય. પૂર્વબદ્ધાયુ ન હોય તો ક્ષાયિક સમકિતી તે જ ભવે મોક્ષે જાય.

૩ ગુરુમહારાજ વિગેરે વડીલોની સમક્ષ આડું વસ્ત્ર રાખીને પાણી પીવું તે મર્યાદા છે, સ્થાપનાચાર્ય માટે પણ તે જાળવવાની છે.

૪ રાવણે તીર્થંકરનામકર્મ બાંધ્યું પણ તેની સ્થિતિ તો ઉત્કૃષ્ટી અંતઃ-કોટાકોટી સાગરોપમની છે. તેણે તીર્થંકરનામકર્મ તે વખતે નીકાચીત કર્યું નથી, નીકાચીત તો પાછલે ત્રીજે ભવે જ કરાય છે.

૫ પ્રસૂતિ સ્ત્રીને અડવાવાળી બાઇ તેને તથા બાળકને અડે છે, નવરાવે છે, તેલ ચોળે છે એટલે તેને ૧૨ દિવસ તો જિનદર્શન થઇ શકે જ નહીં. કરે તો આશાતના લાગે.

૬ શ્રાવકથી એકાસણામાં ઉષ્ણ જળ સિવાય બીજું જળ વપરાય જ નહીં એવો શાસ્ત્રોક્ત નિયમ છે.

પ્રશ્ન ૧૫—તમાકુ ખાવાનો, પીવાનો નિષેધ કરવામાં આવે છે, બીડીનો નિષેધ કરવામાં આવે છે તેવો સુંઘવામાં નિષેધ છે કે નહીં ?

ઉત્તર—તમાકુ ખાવાપીવા જેટલો સુંઘવામાં બાધ જણાતો નથી, તેથી તેનો નિષેધ કરવામાં આવેલ નથી. પૌષધમાં ને ઉપવાસમાં પણ તેનો નિષેધ કરેલો નથી. મુનિઓ પણ સુંઘે છે.

પ્રશ્ન ૧૬—ઉવસગ્ગહરંની વધારાની બે ગાથા સંક્ષેપી લીધી છે એમ કહે તેનું કારણ શું ? તે ગાથા અત્યારે લભ્ય છે ?

ઉત્તર—તે ગાથા વધારે પ્રભાવવાળી હોવાથી સંક્ષેપ કર્યાનું કહેલ છે. અત્યારે કેટલીક વધારે ગાથાઓ પણ લભ્ય છે પરંતુ તેમાં તે બે ગાથાઓ છે એમ માની શકાતું નથી. કુંવરજી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

૭ દેવદૂષ્ય પ્રભુના ખભા પર ઇંદ્ર મૂકે છે તે ઉત્તરાસનની જેમ મૂકતા હોય એમ જણાય છે, જેથી શરીરનો ઘણો ભાગ ઢંકાય છે, નગ્ન દેખાતા નથી.

૮ બીલાડીના ટોપ, અનેક જાતિના થોર, કુંવાર, ગુગુલીનું વૃક્ષ, લીંબડાની ગળો, કોમળ ફળ, શણાદિના પાંદડા વિગેરે જમીન બહાર છતાં અનંત જીવવાળા હોવાથી અનંતકાય ગણાય છે.

૯ તીર્થંકર છદ્મસ્થાવસ્થામાં શિષ્ય કરતા નથી એ ચોખ્ખો નિયમ છે. ગોશાળાને શિષ્ય કહ્યો છે તે કથન માત્ર જ છે, દીક્ષા આપી નથી.

૧૦ નારકી બધાને પ્રાયે જાતિસ્મરણ જ્ઞાન હોય છે. તેનાથી જ તે પાછલો ભવ જાણે છે. અવધિ કે વિભંગ જ્ઞાન તો તેને બહુ ઓછું હોય છે. જાતિસ્મરણ મતિજ્ઞાનનો ભેદ છે. નારકીને ૩ જ્ઞાન ને ૩ અજ્ઞાન હોય છે.

૧૧ મહાવિદેહના ચારણ મુનિ સિદ્ધાચળ દર્શનાર્થે આવતા હોય તો અદ્રશ્યપણે આવતા હોવા જોઇએ કેમકે આપણને પ્રત્યક્ષ દેખાતા નથી.

૧૨ મેસ્મેરીઝમ ને નજરબંધી એ કાંઇ ઇંદ્રજાળના પ્રકાર નથી, ઇંદ્રજાળ વિદ્યા તો બહુ વિશેષ કામ કરી શકે છે.

૧૩ ભરતક્ષેત્રના મધ્યમાં વૈતાઢ્ય પર્વત આવેલ હોવાથી તેના ઉત્તર ને દક્ષિણ એમ બે ભાગ પડ્યા છે. તે બંનેના ત્રણ ત્રણ ભાગ ગંગા અને સિંધુને લઇને પડ્યા છે. વાસુદેવ દક્ષિણના ત્રણ ખંડના સ્વામી હોય છે.

૧૪ સ્થાપનાચાર્યમાં અક્ષ રાખવાનું કારણ આચાર્યોને પૂછવું. માત્ર તે વસ્તુ પવિત્ર ગણાય છે, એટલું જ હું જાણું છું.

૧૫ અપાયાંશ એટલે મતિજ્ઞાનનો ત્રીજો ભેદ—અવગ્રહ, ઇહાની પછીનો નિરધારરૂપ સમજવો. એ ક્ષાયોપશમિક ભાવનો હોય છે.

૧૬ તીર્થંકરના કલ્યાણકોની જે તિથિઓ ત્રિ. શ. પુ. ચરિત્ર વિગેરેમાં કહેલ છે, તેમાં વદિમાં મહિનાનું નામ ફેરવવું, શુદિમાં ફેરવવું નહીં. જેમકે પાર્શ્વનાથનો જન્મ પોસ વદિ દશમે કહેલ છે તેને માગશર વદિ ૧૦ સમજવી આટલો આપણી પ્રવૃત્તિમાં અને શાસ્ત્રકથનની તેમજ અમુક મારવાડાદિ દેશની પ્રવૃત્તિમાં ફેર છે.

૧૭ ક્ષાયોપશમિક સમકિતની સ્થિતિ ૬૬ સાગરોપમ ઝાઝેરી લોકપ્રકાશ કર્મગ્રંથાદિ અનેક સ્થાનકે કહેલ છે.

૧૮ અભવી પ્રભુ પાસે દાન લેવા આવતા જ નથી. દેવોને અટકા[illegible] [illegible] કે જેથી અંતરાય લાગે.

કુંવર[illegible]

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પ્રભાવિક-પુરૂષો

શ્રેણિકપુત્રો

ભૂમિકા—

સંસારજન્ય વિલાસોમાં આકંઠ ડૂબેલા અને દુન્યવી વ્યવહારોના વિવિધરંગી અભિનયોથી જીવનરૂપી નાટકના સુંદર ભાગ ભજવતા પાત્રો, કે જેમને માત્ર એકાદ આંચકો લાગતાં જ સાપ જેમ ચિરકાળસેવિત કાંચળીને ત્યજી દે છે તેમ સ્વઅભિનયને છોડી, જીવનપલટો કરતાં સ્હેજ પણ વિલંબ લાગતો નથી એવા આત્માઓના જીવન વિચારતાં આપણે ચોથા તબક્કા પર આવી ઊભા છીએ. 'કર્મે શૂરા-ધર્મે શૂરા' જેવા ટંકશાળી વચનનો ઉલ્લેખ તેમની સરખાને જ લાગુ પાડી શકાય. 'સંસાર ભોગવી પણ જાણે અને એ જ સંસારને તજી પણ જાણે' એ તેઓની જિંદગીમાંથી મળતો સાર! અગાધ સાગરના અમાપ નીર વચ્ચે પણ ઊભા રહી, પ્રખર સમીરના સતત ઝંઝાવાતો સહી, સંખ્યાબંધ જહાજોને અને નાનકડા ગામોનો ચિતાર ... કરતી મોટી સ્ટીમરોને, લાલબત્તી ...ની યાને યોગ્ય માર્ગનું ભાન કરાવતી ...દાંડીરૂપ જેમનું જીવનસૂત્ર છે એવા ...ર આત્માઓમાં કોઈનો પણ અમર... કે વંશવારસો નથી નોંધાયો. અલ... એ સારુ આત્માને આછી પાતળી ...તેનો ખ્યાલ તો હોવો ઘટે જ. નિમિત્ત ...જ એ જાગ્રતિ ભભુકી ઊઠે છે અને સૂરાતનનો પાવક પ્રજ્વલિત થતાં વિલંબ લાગતો નથી. એ કાળે દિશાફેર તો સહજ હોય છે.

આપણી માળામાં એવાં ત્રણ ગુચ્છકોમાં ગુંથાયેલ બાર પુષ્પો સમા વિવિધવર્ણી ચરિત્રો જોઇ ચૂકયા. આજે આરંભાતું ચોથું ગુચ્છક 'રાજપુત્રો' નું છે. એમાં એ સર્વ એક જ પિતાના સંતાન છે એ જેમ અજાયબી પમાડે છે તેમ પૂર્વના ગુચ્છકમાં આવેલ શાળ-મહાશાળ માફક આમાં પણ હલ્લ-વિહલ્લરૂપ યુગલની વાત એક જ મથાળા નીચે આવવારૂપ વિલક્ષણતા છે.

પરમાત્મા મહાવીર દેવનો સમય એટલે ભારતવર્ષની ચઢતી કળાનો મધ્યાહ્ન કાળ. એ વેળા સૌ દેશોમાં મગધની કીર્તિ સવિશેષ ગણાતી. એની ઋદ્ધિ-સિદ્ધિનો જેમ સુમાર નહોતો તેમ એના વેપાર વણજ પણ અમર્યાદિત હતા. એ કાળનું રાજગૃહ આજના મુંબઈને પણ ટક્કર મારે તેવું હતું. કથાનકોમાં આવતાં વર્ણન પરથી જણાય છે કે-અડતાળીશ ગાઉનો તો એનો વિસ્તાર હતો. આજે છેટા પડેલા ગુણશીલવન કે નાલંદા જેવા ભાગો તો તેના પરા તરિકે લેખાતાં. જેમની લક્ષ્મીનું લેખું નહોતું એવા સંખ્યાબંધ કોટિધ્વજોનો એ રાજધાનીના મુખ્ય શહેરમાં વાસ હતો. સાત માળના

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

મુંબઈના માળા જોઈ, દેશમાંથી પહેલવહેલાં એ ધરતીમાં પગ મૂકનાર માનવીને જેમ અચંબાનો પાર રહેતો નથી અને સર્વત્ર ઊંચા મકાનો જ લાગ્યા કરે છે તેમ એ કાળે આ વિશાળ નગરમાં સાત ભૂમિકાવાળી હવેલી કે ઊંચા પ્રાસાદોનો તોટો નહોતો. આજની મોટી સ્ટીમરોની માફક ત્યાં વસતા મહાન્ વહેવારીયાના સંખ્યાબંધ મોટા જહાજો અગાધ સાગરને ખેડતા. એમાં કોઈ પાંચ સો કૂવાના તો, કોઈ અઢીસો કૂવાના હતા અને એમાં પણ ઉક્ત સ્ટીમરો માફક પાંચ પાંચ કે કોઈમાં તો છ અગર સાત માળ પણ હતા. ટૂંકમાં કહીએ તો આજના એકાદ મહાન્ ને ધંધાના ધીકતા ધામ સમું મહત્વ એ મહાપુરી રાજગૃહીનું હતું. આજના સાધનોથી કોલાબાના કાંઠે બનેલો બનાવ દાદર વસતો મનુષ્ય સહજ જાણી શકે છે પણ એ સમયની વસ્તી, વિસ્તાર અને વ્યવસાયરક્તતાનું પ્રમાણ એવું વિશાળ હતું ને સાથોસાથ આજની માફકના જાહેરાત કરવાના સાધનનો અભાવ હતો કે જેથી રાજમહાલયનું આંગણું વાળતી ભંગિનીના દેહ પર રત્નકંબળ જોઈ ત્યારે રાજવી શ્રેણિકને ખબર પડી કે મ્હારા રાજ્યમાં શાલિભદ્ર શેઠ જેવા વ્યવહારીયો વસે છે કે જેના ઘરની કામિનીઓ રત્નકંબળ જેવી કિંમતી વસ્તુઓનો ઉપયોગ માત્ર એક દિનના પાદલુંછન તરીકે કરી, વાસી અન્નની માફક બીજે દિવસે તો ઉચ્છિષ્ટ ગણી કચરાની ખાળમાં ફગાવી દે છે. આજના વિચારકને કદાચ આમાં અતિશયોક્તિ જેવું લાગે પણ વસ્તુતઃ વિચાર કરતાં અને એ સમયના દેશકાળનો તાળો મેળવતાં આમાં આશ્ચર્ય પામવા જેવું કંઈ જ નથી.

જે ગુણશીલ વનમાં અને જે નાલંદાપાડામાં શ્રી મહાવીરદેવે ચૌદ ચૌદ ચોમાસા કર્યા છે અર્થાત્ જ્યાં અવારનવાર આગમન ચાલુ રહ્યાં છે એ સ્થાનો મહત્વના જ હશે, તે વિના વારંવાર ત્યાં તીર્થપતિના આગમન ન જ સંભવી શકે. નાલંદા એ કાળનું જબરદસ્ત વિદ્યાપીઠ હતું એમ પુરાતત્ત્વશોધકો પ્રતિપાદન કરે છે. આજ ખોદકામ કરતાં ત્યાં આગળ જે સંખ્યાબંધ વિહારોનો પત્તો લાગ્યો છે અને જૂની અગણિત ચીજો હાથ લાગી છે પરથી એ વાત સિદ્ધ થાય તેમ છે. જો કે હાલ એ સર્વ બુદ્ધધર્મને નામે ચડ છે છતાં એ વિહારોની રચના અને એ અભ્યાસ તેમજ ચિંતન ને મનન કર સારુ યોગ્ય સગવડભર્યા સંખ્યાબં કમરા જોતાં આજે પણ અનુમાની શક તેમ છે કે ભૂતકાળમાં આ સ્થળે સુખ્યાત ને મહાન્ વિદ્યાપીઠો હશે અ સંખ્યાબંધ છાત્રો જુદા જુદા દર્શન અભ્યાસ અર્થે અહીં આવતા હશે. દર્શનના જ્ઞાતાઓ પણ સારી સંખ્યા અત્રે નિવાસ કરતા હશે. આમ એક વિદ્યા અને શિક્ષણના કેંદ્રસ્થળ આ સ્થાનનું ગૌરવ સવિશેષ હતું તેમ

For Private And Personal Use Only

ચરમ જિનપતિના ચોમાસાં અવારનવાર આ સ્થાનમાં થયા છે. રાજગૃહના શાખાપુર યાને નાલંદાપાડા તરીકે સુવિખ્યાત થયેલા આ સ્થાનના સંબંધમાં જૈન કથાનકોમાં ઉલ્લેખોનો પાર નથી. વળી તે એટલા અંતરે આવેલ છે કે ધંધા કે પ્રવૃત્તિનો ધમધમાટ એને બિલકુલ સ્પર્શી શકે તેમ નહોતું.

આજે પણ વિપુળગિરિથી માંડી વૈભારગિરિ સુધી વિસ્તરેલી ગિરિમાળા, તળાટીમાં આવેલ ઠંડા ને ગરમ પાણીના કુંડો અને જરાસંધનો અખાડો, શાલિભદ્ર શેઠની કુઇ, શ્રેણિક મહારાજનો ભંડાર, નંદ મણિયારની વાવ અને રોહિણીયા ચોરની ગુફા તરીકે ઓળખાતા ને કાળના કરાળ પંજામાં કડડભૂસ થઇ, જીર્ણવિશીર્ણતાને વરેલા–કેવળ નામ માત્ર ધારણ કરી રહેલાં સ્થળોના દર્શન પરથી પણ ગતકાલીન ગૌરવની જેમ ઝાંખી થઇ શકે છે તેમ ઐતિહાસિક શૃંખલાના અંકોડા પણ જોડી શકાય છે.

ઉક્ત પાંચ ટેકરી પર સ્થાપન કરાયેલ દેવકુલિકાઓ અને પાદુકાઓ સંખ્યાબંધ વર્ષોના વહાણા વાયા છતાં અને પ્રબળ વર્ષા કે પ્રખર ગરમીમાં કાળદૈત્યના અસ્ખલિત ચક્રમાં પીસાયા છતાં હજુ પણ ભૂતકાળમાં થઇ ગયેલા મહાત્માઓ કે જે આત્મકલ્યાણના માર્ગે આ સ્થાનના અધિકારો ગ્રહણ કરી, કૂચ કરી ગયા છે એની સાક્ષી પૂરે છે. એ સ્થાનના દરેક કંકરમાં અગમ્ય ઇતિહાસના લેખ છુપાયા છે. એનો પ્રત્યેક કંકર મૂકભાવે આજે પણ પથિકના અંતરને વલોવી નાંખે છે. અને ઊંડું અવગાહન કે બારિક અવલોકન કરનારને મૂકપણે ઘણું ઘણું દર્શાવે છે.

જે સ્થાનના ગૌરવની આપણે ઉપર વાતો કરી અને જેની પાછળ પ્રેરણા પાતો સંગીન ઇતિહાસ છે એ તરફ આજે દૃષ્ટિ કરનાર મુસાફર પહેલી તકે કિંકર્તવ્યમૂઢ બની જાય કિંવા પોતે કોઇ સ્વપ્નસૃષ્ટિમાં તો નથી આવી પડ્યો એવી એવી આશંકાનું ભાજન થાય. કારણ એક જ અને તે એટલું જ કે નથી એ રામ–રાવણ કે નથી એ લંકાનગરી, અડતાળીશ ગાઉના વિસ્તારવાળી એક સમયની પ્રબળ મહાપુરી આજે થોડા ઝુંપડામાં સમાઇ જાય છે ! એ ગિરિની હારમાળા આજે ખડી છતાં એના ગૌરવનું નામનિશાન પણ નથી રહ્યું ! યાત્રાના ધામ તરિકેનું એનું મહત્ત્વ જળવાઇ રહ્યું ન હોત તો તો આજે ત્યાં ભાગ્યેજ કોઇ માનવીનો પદસંચાર થાત.

ભક્તિથી ખેંચાયલા હૃદયો આજે પણ યાત્રા નિમિત્તે ત્યાં ગમનાગમન કરી, એક વાર ભૂતકાળના ઊંડાણમાં અવગાહન કરે છે અને એ કાળના ગૌરવની ઝાંખીથી આત્મસંતોષ અનુભવે છે.

કલ્યાણકભૂમિના નિમિત્તને જ એ આભારી છે. અસ્તુ. ભૂત વર્તમાનની આટલી સમીક્ષા પછી શ્રેણિકપુત્રોના જીવનમાં આપણે ઉત્તરવાનું છે. જે કાળની આપણે વાત કરીએ છીએ તે કાળે મગધ દેશના

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પરદેશી ખાંડના હાનિકારકપણા વિષે

૧ એનસાઇક્લોપીડીઆ બ્રીટાનિકા જે બળવાન અને ઘણાં વર્ષોને અંતે તૈયાર કરેલો મહાન્ ગ્રંથ છે, જેને આધારે સરકાર ફેસલા આપે છે તેના ૬૬૭ મે પાને લખેલ છે કે "ખાંડ સાફ કરતી વખતે દરેક જનાવરના લોહી તથા હાડકાંનાં કોલસાનો ભૂકો નાખવામાં આવે છે."

૨ ડીક્ષનેરી ઑફ આર્ટસ. ૬ ઠ્ઠી આવૃત્તિ. લંડન. પાને ૮૨૯ મે લખ્યું છે કે "ગાંગડા બનાવવામાં આવે છે તે વખતે ૫૪ મણ ખાંડમાં ૨૭ મણ હાડકાંનાં કોલસાનો ભૂકો નાખવામાં આવે છે અને ખાંડ સાફ કરવાનાં કારખાનાં ગામમાં છે તેમાં ભારોભાર હાડકાંનાં કોલસાનો ભૂકો નાખવામાં આવે છે."

૩ સ્વામી ભાસ્કરાનંદ લખે છે કે—"જ્યારે હું વિલાયત ગયો ત્યારે મેં કેટલાંક ખાંડનાં કારખાનાં જોયાં, તેમાં પહેલે માળે ચઢતાં જ મને ઉલટી થશે એમ લાગ્યું. હું નહોતો જાણતો કે આવી અપવિત્ર ચીજોથી ખાંડ બને છે, પણ નજરે જોતાં સખેદ આશ્ચર્ય થાય છે કે જે ચીજને અડવાથી પણ મહાન્ પાપ થાય તે ચીજ હિંદુઓથી ખવાય જ કેમ ?"

૪ 'ભારતમિત્ર' તા. ૨૮–૧૦–૧૯૦૫ ના અંકમાં જણાવે છે કે "સારી ખાંડ બનાવવા માટે જેમ આ દેશમાં દૂધ વપરાય છે તેમ ત્યાં જનાવરોનાં લોહીથી ખાંડની અંદરનો મેલ કાપવામાં આવે છે, કારણ કે કસાઇખાનામાંથી દૂધ કરતાં લોહી સસ્તું મળે છે. મીસ્તર હેરીસ કહે છે કે "ખાંડ સુવરના લોહીથી સાફ થાય છે." એ. જે. ટેલર. સી. ઇ. સાહેબના બનાવેલા "શ્યુગર મશીનરી" નામના ગ્રંથમાં લખ્યું છે કે "ઇંગ્લાંડ વગેરે દેશોમાં ખાંડ સાફ

સ્વામી તરીકે રાજવી પ્રસેનજિતના પુત્ર મહારાજા શ્રેણિકની સર્વત્ર આણ પ્રસરતી હતી. એ ભૂપનું બીજું નામ બિંબિસાર કે ભંભાસાર પણ હતું. તેઓશ્રીને ચેલણા, ધારિણી, નંદા પ્રમુખ લગભગ આઠ રાણીઓ હતી. અભયકુમાર, મેઘકુમાર, નંદીષેણ, કોણિક ને હલ્લ–વિહલ્લ આદિ પુત્રોની સંખ્યા પણ દશકને

એ રાજપુત્રોમાંના આપણી ક[illegible] સરિતાને વહેતી રાખવામાં ઉપયોગી [illegible] પડે તેવા માત્ર પાંચ જ છે. અનુક[illegible] આપણે એ દરેકને લગતી મુખ્ય [illegible] આવશ્યક બાબતો વિચારશું.

ચાલો ત્યારે શ્રી ગણેશાય [illegible] અભયકુમારથી જ કરીએ. ([illegible]

ચો[illegible]

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

કરવામાં પાણી અને ગાયોનું લોહી મેળવે છે." ભાઇઓ ! હિંદુને ગાય અને મુસલમાનને સુવરનું લોહી ખાવાલાયક છે ?

૫ મુંબઇ 'જ્ઞાનસાગર સમાચાર' તા. ૧૫-૧૨-૧૯૦૫ માં લખે છે કે "પરદેશી ખાંડ સાકર નાના પ્રકારના રોગવાળા સર્વ જાતિના જીવોનાં હાડકાં, બળદ અને સુવરનાં લોહી અને મનુષ્યના મૂત્રથી સાફ થાય છે. જેના પવનથી પણ ડરીએ તેવા કોઢ વગેરે રોગવાળા મનુષ્યનું પણ મૂત્ર વપરાય છે." અરેરે ! આ હિંદુ મુસલમાનને ખાવા લાયક છે ?

૬ 'સ્વદેશોન્નતિ દર્પણ'માં લખે છે કે "પરદેશી સાકર અપવિત્ર છે, એટલું જ નહિ પણ તેની અંદર નાનાં પ્રાણી, કીડી, મંકોડી વગેરેનાં આંતરડા, માંસ, હાડપિંજર અને શરીરની અંદરના રેસા હોય છે. મોરસ સાકરનો બીટ, ગાજર, તાડી વગેરેમાંથી બનાવવામાં આવે છે અને તેમાં સડેલું લોહી તથા રોગિષ્ટ જનાવરોનાં હાડકાંનું મિશ્રણ હોય છે."

૭ મી. કીનલે નામના ગૃહસ્થ જણાવે છે કે "વિલાયતી ખાંડ જે હિંદમાં ફેલાઇ છે તે દેખાવમાં સફેદ અને કિંમતમાં સસ્તી પડે છે, પણ તેનાથી ઘણા રોગો હિંદુસ્થાનમાં પેદા થઇ ચૂકયા છે. તે ખાંડ લોહી અને શક્તિનો નાશ કરે છે. તે ખાંડ દૂધ આદિ જે જે પદાર્થોમાં નાખવામાં આવે છે તેમાં આપણે ઝેર જ નાખીએ છીએ એમ જાણવું. ઇંગ્લાંડ તેમજ હિંદુસ્થાનના પ્રખ્યાત વૈદ્ય ડૉકટરોએ સ્પષ્ટ મત આપેલો છે કે-આ ખાંડ હિંદુ મુસલમાનને ધર્મના બાધથી તો ખાવા લાયક જ નથી, પણ તેનાથી પ્લેગ, મહામારી ઇત્યાદિ રોગો થાય છે અને બાળકો તથા મોટાં માણસોનું મરણ પ્રમાણ વધે છે; માટે ધર્મને ન માનવો હોય તો આરોગ્યની દૃષ્ટિથી પણ ખાંડ ખાતાં અટકવું જોઇએ."

કાચના ગ્લાસમાં ગરમ પાણી ભરી તેમાં પરદેશી સાકરનો ગાંગડો નાખીને ઓગળતી વખતે સૂક્ષ્મદર્શક યંત્રથી જોશો તો તેમાં લોહીનાં રજકણો દેખાશે. વળી દેશી અને મોરસ ખાંડ બંનેને જુદા જુદા વાસણમાં મૂકો, પછી બંનેમાં થોડો થોડો સલ્ફ્યુરીક એસીડ (ગંધકનો તેજાબ) નાખો. તરતજ દેશી ખાંડમાંથી મીઠી માટી જેવી સુવાસ આવશે અને મોરસમાંથી દુર્ગંધ આવશે. જો આ વાત જરા પણ જૂઠી હોત તો લાગવગવાળા ગોરા વેપારીઓએ આ વિગત પ્રગટ કરનારાઓ ઉપર ફોજદારી માંડી દીધી હોત, માટે આ બાબત સાચી જ હોવાથી કોઇ પણ હિંદવાસીને પરદેશી ખાંડ ખાવા લાયક નથી. હિંદુઓની પેઠે જે ગોરા લોકોએ માંસાહારનો ત્યાગ કર્યો છે અને જેઓ કેવળ વનસ્પતિના આહાર

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ઉપર રહે છે તેઓએ પણ ખાંડ સાકર ખાવાં બંધ કર્યા છે, તો પછી આપણા હિંદુઓથી તો આવી અપવિત્ર ચીજ ખવાય જ કેમ?

૮ 'હિંદી બંગવાસી' કલકત્તા તા. ૩૦-૩-૧૯૦૩ ના અંકમાં લખે છે કે "હિંદુસ્થાનમાંથી જ દર વર્ષે ૨૮ લાખ મણ જનાવરોનાં હાડકાં ખાંડ વગેરે ખાવાના પદાર્થો બનાવવા માટે પરદેશ જાય છે." સ્વદેશી ખાંડ પરદેશી ખાંડથી ગળપણમાં પણ વધારે હોય છે અને કિંમત સહજ વધારે બેસે છે પણ તેનાથી પવિત્રતા જળવાઈ રહે છે. કદાચ સ્વદેશી ખાંડ વાપરવાની શક્તિ ન હોય તો દેશી ગોળ વાપરવો, પરંતુ પરદેશી ખાંડ તો કોઈ રીતે ન જ વાપરવી. આથી ગોહત્યા થતી અટકશે અને દૂધાળાં ઢોરોની વૃદ્ધિ થઈ દૂધ, દહીં, ઘી વગેરે સસ્તાં થશે અને તેથી શક્તિ તથા આત્મબળ પણ વધશે.

અકબર બાદશાહ જેવાના મુગલાઈ અમલમાં પણ ૩ થી ૪ રૂપિયે મણ ઘી હતું. રૂપિયા ૧ ના ૭ શેર ઘીની વાતો તો હજી આપણા ઘરડાઓ કરે છે. તે વખતે ચાની મહેમાની પરોણાને આપતા ન હતા, પણ લાપશી ને ઘી ખવરાવતા અને ખાતા; તેથી જ પોતાના સ્વધર્મનું રક્ષણ કરી સો વરસ સુધી જીવતા. પણ આ તો પરદેશી વેપારીઓએ ખાવાપીવાની અને મોજ મજાહની એવી તો મોહક વસ્તુઓ બનાવી છે કે એશઆરામથી અને ધીમા ઝેરથી આપણી જાતો ખવાઇ ગઈ છે. સૂતે સૂતે મોંમા કોળીયો મૂકનાર મળવાથી બેસીને હાથે ખાવાની તેમજ તેમાં શું શું વસ્તુઓ આવે છે તે જોવાની તસ્દી જ લીધી નથી.

કુલફી-મલાઈ, ચા, કોફી, બરફ, આઇસક્રીમ-આ વસ્તુઓ વેચનારાઓની બૂમો શહેરોમાં ગલીએ ગલીએ સંભળાય છે. આ વસ્તુઓએ માણસોની હોજરી બગાડવામાં પૂરેપૂરો ભાગ ભજવ્યો છે. મહાન્ ડૉકટરોનું કહેવું એવું છે કે "શરીર સારું રાખવાને માટે મોં એ શરીરનો દરવાજો છે. જો ઘરના બારણામાં આપણે સારા માણસને દાખલ કરીએ તો નુકસાન થાય જ નહિ; પણ જ્યારે બેદરકારીથી અથવા જાણીબૂઝીને તેમાં ખરાબ માણસોને દાખલ થવા દઈએ ત્યારે તો જરૂર નુકસાન જ થાય" ઉપર જણાવેલી ચીજો મોંમાં જરાવાર રાખી શકતા નથી અને તરતજ ગળા નીચે ઉતારવા મહેનત કરીએ છીએ. આવી બેહદ ઠંડી કે બેહદ ગરમ ચીજો ખાવાથી જઠરાગ્નિને બહુ જ નુકસાન પહોંચે છે. એશઆરામવાળી પરદેશી ચીજો કે જે ધર્મ, ધન અને આરોગ્યનું સત્યાનાશ કરનાર છે તેને એકદમ તજો, મહેનતુ બનો અને તમારા વડીલોની પેઠે ૧૦૦ વર્ષ જીવતું રહે તેવું શરીર કરો.

સંગ્રાહક:-અમીચંદ કરસનજી શેઠ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સુધા સિંધુ

૧ વીતરાગ દર્શન કોને કહેવું ? જેનું સ્વરૂપ સ્ત્રી રહિત, હથિયાર રહિત, જડમાલ રહિત હોય તથા જેનું ચારિત્ર શૃંગારાદિક રસ રહિત એકાંત શાંત રસમય જ હોય અને અંતરંગ શત્રુને જીતનારું હોય પણ અસમંજસ ન હોય તેને વીતરાગ જાણવા. તેનું દર્શન તે વીતરાગ દર્શન–શાસન.

૨ સ્યાદ્‌વાદ કોને કહેવો ? એક વસ્તુ અમુક અપેક્ષાએ આમ હોય અને તેનાથી જુદી અપેક્ષાએ તેનું સ્વરૂપ જુદું પણ હોય તેમ જે કહેવું તેને સ્યાદ્‌વાદ કહે છે. દાખલા તરીકે રેતી આટા કરતાં ભારે છે પણ સીસા કરતાં હલકી છે. એટલે એક જ વસ્તુમાં ભારે તથા હલકાપણાનો ગુણ જુદી જુદી અપેક્ષાએ રહેલો છે.

૩ પોતાનું સ્વરૂપ જેઓએ જાણ્યું નથી અને અજ્ઞાન દૃષ્ટિવાળા છે તેવા આત્માઓ–જીવો તે બહિરાત્માઓ જાણવા, જેઓ આત્માનું સમ્યક્ સ્વરૂપ જાણે છે તેઓને અંતરાત્માઓ જાણવા અને જેમણે ચાર ઘાતી કર્મ અને ચાર અઘાતી કર્મનો નાશ કર્યો છે તેઓને પરમાત્મા જાણવા.

૪ તલમાં જેમ તેલ વ્યાપી રહ્યું છે તેમ શરીરમાં આત્મા વ્યાપીને રહ્યો છે. અરણીના લાકડામાં જેમ અગ્નિ રહેલો છે તેમ દેહમાં આત્મા રહ્યો છે. આ શરીરવ્યાપી આત્મા આંખથી દેખાતો નથી, નાકેથી સુંઘાતો નથી પણ જ્ઞાનવડે તેનું આપણને ભાન થાય છે.

૫ મૃગની નાભિમાં કસ્તૂરી હોવા છતાં તેની ગંધ લેવા મૃગ બહાર ભટકે છે તેમ બહિરાત્મા અનંત આનંદરૂપ સુખ પોતાનામાં હોવા છતાં બહાર શોધે છે.

૬ 'મારો ધર્મ શ્રેષ્ઠ છે' એમ તો વગડામાં રહેનાર ભીલ પણ કહે છે, પરંતુ પોતાના ધર્મ પ્રમાણે વર્તીને જગતને પ્રભુના દિવ્ય માર્ગમાં વહેવરાવે એવો જે કોઈ બને તેને ધન્યવાદ ઘટે છે. ઉદાર ભાવ અને દાન વિના પ્રભુના માર્ગમાં રહી શકાતું નથી.

૭ અલ્પ કાળ જીવવું અને લાખો વર્ષ ચાલે એટલી ઉપાધિ કરવી એ શું ? કોના માટે ? કેટલી માથાકૂટ ? તૃષ્ણાને ખરેખર સૂકવી નાખી, પુદ્‌ગળના ક્ષણિક સુખમાં રાચીમાચી ન રહેતાં આત્મિક સુખ મેળવવા પ્રયત્ન કરો.

૮ ઉપાધિ છતાં નિરુપાધિમય જીવન ગાળવું એ આત્મજ્ઞાનનું બળ પ્રાપ્ત કર્યા વિના સંભવી શકતું નથી. આ કાળમાં ગીતાર્થ જ્ઞાનીના સમાગમ વિના ઠરવાનું એકે ઠામ નથી.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

૯ જ્યાંસુધી સાધ્યને પમાયું નથી ત્યાંસુધી સાધનને મૂકવું નહિ. દુનિયામાં છળ-પ્રપંચ કરી પતિત થવું એ મોહાંધતાનું લક્ષણ છે.

૧૦ જેના પર રાગદ્વેષની વૃત્તિઓ થાય છે તેવા વિષયોથી અને વ્યક્તિઓથી જો ઘણો કાળ દૂર રહેવામાં આવે તો તે વૃત્તિઓ નિમિત્ત વિના સુકાઇ-કરમાઇ જાય છે.

૧૧ પોતાના અંગુઠાને ધાવતાં પોતાનાજ મુખની લાળ મુખમાં આવે છે તેને છોકરાં જેમ દૂધ ધારે છે તેમ આ અસાર સંસારમાં દેહધારીઓ દુઃખને સુખ માની લે છે.

૧૨ પ્રભુના ઉપર ઉપજતો શુદ્ધ પ્રેમ જ પ્રભુના સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ માટે મોટું આલંબન છે અને મનની નિર્મળતા એજ મુક્તિનો સીધો માર્ગ છે.

૧૩ જેવા આપણા વિચારો તેવો આપણો આત્મા બને છે માટે સદ્-વિચારોથી આત્માને ભરી દઇ તેને ઉત્તમ બનાવવા સતત પ્રયત્ન કરવો જોઇએ.

૧૪ મનમાંથી વિષયોની વાસના ટળે છે તો શરીર પણ પવિત્ર રહી શકે છે. મનની અસર શરીર પર થાય છે. મનને જીત્યા વિના કદી ખરો સંયમ પ્રાપ્ત કરી શકાતો નથી.

૧૫ દુઃખ આપણને મજબૂત કરે છે અને તેનાથી આપણી લાયકાત વધે છે. માટે પૈસા મળે છલકાઇ જવું નહિ તેમ ગરીબાઇથી ગભરાવું નહિ.

૧૬ મનુષ્યોને જેવા સંયોગો મળે છે તેવું જ તેનું હૃદય બને છે. મૂર્તિ ઇશ્વરનું સ્મરણ કરાવવામાં કારણભૂત છે. મૂર્તિને જોવાથી તે વ્યક્તિનું સ્મરણ થાય છે અને કોઇ પણ વસ્તુ ઉપર મનને લગાડ્યા સિવાય ધ્યાન થઇ શકતું નથી.

૧૭ ક્ષમા કરીને શત્રુને ઠેકાણે લાવવો એ વેર લેવાનો અત્યંત સુંદર ઉપાય છે. આવો ઉપાય કરે તેજ સજ્જન કહેવાય છે.

૧૮ વાસનાઓથી ભરેલો આત્મા સ્ફટિકના જેવો છે. સ્ફટિકની પાસે જેવા રંગનું ફૂલ મૂકો તેવો રંગ સ્ફટિક પોતામાં ખેંચી લે છે એવી રીતે જેવા રાગદ્વેષના સંયોગો આત્માને મળે છે તેવા પ્રકારની અસર આત્મામાં તરતજ ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૯ વિવેકભરી દયાથી દ્રવે તે જૈન અને આત્મરિપુને હણનારો તે સાચો જૈન. માનવદેહ મોક્ષસાધનાનું ફળદ્રુપ ક્ષેત્ર છે.

છોટાલાલ હીરાચંદ શાહ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સદ્‌ગુણાનુરાગી મુનિરાજશ્રી કર્પૂરવિજયજીનું પંચત્વ

આ મુનિ ખરેખરા ત્યાગ–વૈરાગ્યનો નમૂનો હતા. આદર્શ મુનિ હતા. તેમનો જન્મ સંવત ૧૯૨૫ માં વળા શહેરમાં થયો હતો. નામ કુંવરજી હતું. પિતાનું નામ અમીચંદ હતું. બાલ્યાવસ્થાથી જ ઉત્તમ લક્ષણવાળા અને વિદ્યા-

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ભ્યાસમાં પ્રીતિવાળા હતા. વ્યવહારિક અભ્યાસ મેટ્રિક સુધી કર્યો હતો, છતાં ઇંગ્રેજી કેળવણીની માઠી અસર તેમના પર જરા પણ થવા પામી નહોતી. તેમના માતુશ્રીનો અભાવ થતાં તેમના દિલમાં ઢાંક્યો રહેલો વૈરાગ્ય પ્રફુલ્લિત થયો. જ્ઞાતિએ ઓસવાળ હોવાથી શૂરવીરતા તો સ્વાભાવિક હતી. એઓ વળાથી ભાવનગર આવ્યા અને ત્યાં બિરાજતા શાંતમૂર્ત્તિ મુનિરાજશ્રી **વૃદ્ધિચંદ્રજી** મહારાજનો ઉપદેશ સાંભળી ચારિત્ર લેવા તત્પર થયા. ગુરુમહારાજે સંવત ૧૯૪૭ ના વૈશાખ શુદિ ૬ ઠે તેમને ભાવનગરમાં દીક્ષા આપી નામ **કર્પૂરવિજય** રાખ્યું. મહારાજશ્રીના મુખ્ય દશ શિષ્યોમાં તેઓ છેલ્લા હતા. દીક્ષા લીધા બાદ જ્ઞાનાભ્યાસ કરવામાં ઘણો વખત ગાળતા. ક્રિયા પણ બહુ જ વિશુદ્ધ કરતા. ગુરુમહારાજ તેમને **ચિદાનંદ** નામથી બોલાવતા હતા ને તેઓ ખરેખરા ચિદાનંદ જ હતા. ચિદાનંદજી અપરનામ કપૂરચંદજીની કૃતિ પર તેમને બહુ પ્રેમ હતો. તેમના ભાવનગરના ચાતુર્માસ પ્રસંગે તેમની જ સહાયથી અમે ચિદાનંદજીકૃત બહોંતેરી, સવૈયા ને દુહા અર્થ સાથે પ્રગટ કર્યા હતા. ચાર પાંચ વર્ષથી શરૂ કરેલી શ્રી બુદ્ધિ-વૃદ્ધિ-કર્પૂર ગ્રંથમાળાના મણકા તરીકે ચિદાનંદજીકૃત સંગ્રહ બે ભાગમાં તેમની પ્રેરણાથી જ હાલમાં પ્રગટ કરવામાં આવેલ છે. તેમને શ્રી સિદ્ધાચળ તીર્થ ઉપર અત્યંત રાગ હતો. છેલ્લા ૫-૭ વર્ષથી ત્યાં જ બિરાજતા હતા છતાં તેમની નિઃસ્પૃહતા વૃદ્ધિ પામી હતી. શિથિલતાને સ્થાન મળ્યું નહોતું. તેમને નવું નવું સાહિત્ય લખવા લખાવવાનું અને પ્રગટ કરાવવાનું બહુ જ રુચિકર હતું. નિરંતર નવા નવા લેખો લખવામાં તત્પર રહેતા. તેમના લેખોનો ખાસ આશય નીતિ, શુદ્ધ વ્યવહાર, વૈરાગ્ય અને અધ્યાત્મથી પૂર્ણ હતો. **"શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ"** ના દરેક અંકમાં એમના એક બે લેખ તો જરૂર આવતા. તેમણે પ્રથમ શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ-મેસાણા મારફત નાની મોટી પૂર્વપુરુષોની ઘણી કૃતિઓ ભાષાંતરો કરી કરાવીને પ્રગટ કરાવી હતી. ત્યાર પછી અમારી સભા મારફત તે કાર્ય ચાલતું હતું. થોડા વર્ષથી શ્રી બુદ્ધિ-વૃદ્ધિ-કર્પૂર ગ્રંથમાળા શરૂ કરવામાં આવી હતી. તેનું ઘણું કામ માસ્તર પોપટલાલ સાકરચંદ મારફત અમારી સભાદ્વારા જ થતું હતું. અત્યારે પણ તે માળાના ૪-૫ મણકા છપાય છે. તેમનો સાહિત્ય પ્રેમ નવું તૈયાર કરાવવું અને તેનો લાભ છૂટે હાથે જૈન વર્ગને આપવો એમ બે પ્રકારનું [illegible] તેમની પાસે વંદન કરવા આવનારા શ્રાવક-શ્રાવિકા વિગેરેને તે સારું વાંચન સારી બુકો એક બે ચાર આપ્યા જ કરતા. એમના જ્ઞાનદાનનો સરવાળો [illegible] [illegible] છે. આવા સાહિત્યપ્રેમી મુનિ વિરલ જ હોય છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

આસો વદિ ૭ મે તેમની વધારા પડતી માંદગીના સમાચાર તારદ્વારા ભાવનગર આવતાં વદિ ૮ સવારે રા. રા. જીવરાજભાઈ ઓધવજી, શેઠ દેવચંદભાઇ દામજી, ઓઘડભાઈ કાલિદાસ વિગેરે પાલિતાણે ગયા હતા, પરંતુ તેમના ત્યાં પહોંચ્યા અગાઉ મહારાજશ્રી તો કાળધર્મ પામી ગયા હતા, જેથી તેમને તેમના દેહના દર્શનનો જ લાભ મળ્યો હતો. તે સાથે તેમની અંતિમ ક્રિયામાં ભાગ લઈ શક્યા હતા.

વદિ ૮ મે સવારે તેમના સ્વર્ગવાસી થયાના ખબર ભાવનગરખાતે આવતાં કેટલીક બજારોના જૈન વેપારીઓએ દુકાનો બંધ રાખી હતી અને એક ખરડો કરીને પાંચે દેરાસરોએ આંગી કરાવી હતી. માછીની જાળ છોડાવવાનો તેમજ જનાવરો માટે ઘાસ નાખવાનો બંદોબસ્ત પણ કરવામાં આવ્યો હતો.

વદિ ૯ રાત્રે શ્રી સંઘનો જાહેર મેળાવડો કરવામાં આવ્યો હતો અને તેમાં મહારાજશ્રીના સ્વર્ગવાસ સંબંધી દિલગીરી દર્શાવનાર નીચે પ્રમાણે ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો.

" પ્રાતઃસ્મરણીય પૂજ્ય મુનિમહારાજશ્રી કર્પૂરવિજયજી ગઇકાલે આસો વદિ ૮ ને રોજ સવારના ૭ કલાકે શ્રી પાલિતાણામાં કાળધર્મ પામવાના સમાચારથી શ્રી ભાવનગરના સંઘને અત્યંત ખેદ થયો છે. તેઓશ્રીની ધર્મ-પ્રિયતા, ઉચ્ચ ચારિત્રરસિકતા અને ક્રિયાપાત્રતા યાદ કરતાં તેઓશ્રી પ્રત્યે સ્વાભાવિક રીતે આકર્ષણ થાય તેવું તેઓશ્રીનું ચારિત્ર હોઇ આજે મળેલ શ્રી સંઘની સભા તેમના થયેલા અભાવને અંગે અત્યંત ખેદ જાહેર કરે છે અને તેઓશ્રીના આત્માને ચિરશાંતિ ઇચ્છે છે. "

આ મહાપુરુષના સંબંધમાં ઘણી હકીકત જાહેર જૈન પ્રજાને ઉપયોગી થાય તેવી લખવાની છે તે હવે પછી પ્રગટ કરવામાં આવશે.

હાલ તો પ્રાથમિક આટલી હકીકત સાથે રા. રા. જીવરાજભાઇનો તથા ભાઇ મોતીચંદનો તે સંબંધી લેખ પ્રગટ કરી વિરમવામાં આવે છે. અમારો તેમની સાથે ગાઢ ધર્મ સંબંધ હોવાથી ઘણી હકીકત પ્રસંગોપાત પ્રગટ કરશું.

૪૬ વર્ષનું આવું નિર્મળ ચારિત્ર પાળનારા અને પૂર્ણ શુદ્ધિમાં સિદ્ધાચળ સામે દૃષ્ટિ રાખીને પંચત્વ પામનારા મુનિઓ વિરલ હોય છે. એમની ચાહના સિદ્ધાચળમાં દેહમુક્ત થવાની હતી તે પૂર્ણ થઇ છે. ધન્ય છે તેવા નિઃસ્પૃહ તથા ઉપકારરક્ત મુનિવરને !

કુંવરજી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સદ્ગુણાનુરાગી મન્મિત્ર સદ્ગત મહારાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજીના

કેટલાંક સંસ્મરણો

મહારાજશ્રી કર્પૂરવિજયજીનાં પરિચયમાં આવવાનું સદ્ભાગ્ય મને કેટલાક વર્ષોથી પ્રાપ્ત થયું હતું. તેઓશ્રીનાં ત્યાગ, વૈરાગ્ય, ધર્મભાવના અને શાંત સ્વભાવથી મારા મન ઉપર સારી અસર થઇ હતી. ધર્મનો જે કાંઇ રંગ મને અને મારા કુટુંબના માણસોને લાગ્યો હતો તે તેઓશ્રીના પરિચયનું ફળ હતું. તેઓશ્રીનાં પરિચયના કેટલાંક સંસ્મરણો મને હજુ યાદ આવે છે.

એક વખત મેં મહારાજશ્રીને પૂછેલ કે–' આપ જે તપ, જપ અને અખંડ ધ્યાન કરો છો તેનું કાંઇ પરિણામ આત્મ–સાક્ષાતકારરૂપે આપને ભાસેલ છે ? ' મહારાજશ્રીએ કહ્યું કે–' એવો ખરો સાક્ષાત્કાર જે જીવને થયો હોય તે જીવ તો એક બે ભવમાં જ મુક્તિ પામે છે, એવો સાક્ષાત્કાર આ કાળમાં થવો મુશ્કેલ છે. મારો જીવ એવી ઉચ્ચ કક્ષાએ ચઢ્યાનું મને લાગતું નથી, પણ થોડાંક વર્ષો ઉપર સતત એકાંતમાં રહી જ્ઞાનધ્યાન કરતાં દિવ્ય સ્વરૂપની કાંઇક ઝાંખી થયાનો મને આભાસ થતો હતો. અખંડ જ્ઞાનજ્યોતિના પ્રવાહમાં હું તણાતો હોઉં એવું મને લાગતું હતું. તે મારો અનુભવ પારમાર્થિક કે પ્રાતિભાષિક (subjective) હતો તે હું કહી શકતો નથી પણ તે અનુભવની ઊંડી અસર મારા જીવન ઉપર રહેલ છે એટલે ફક્ત તે કાલ્પનિક હોય એવું હું માનતો નથી.'

મેં મહારાજશ્રીને ફરીને પૂછ્યું કે–' આપ પછી કંઇ આગળ વધ્યા હતા ? ' તેઓશ્રીએ જવાબ આપ્યો કે ' ત્યારપછી એક બે પ્રસંગો એવા બન્યા, જેમાં મેં કંઇ ક્રોધ કર્યો એટલે કેટલાક વર્ષોથી તેવો અનુભવ મને પાછો થતો બંધ પડ્યો છે. ' મહારાજશ્રી સાથે આ વાત થયાને પંદર વીશ વર્ષ થઇ ગયા છે. ત્યારપછી આત્મદર્શનનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરવામાં મહારાજશ્રી કેટલા આગળ વધ્યા હતા તે મારા જાણવામાં નથી પણ તેઓશ્રીના પાછલા જીવનમાં કલાકોના કલાકો સુધી, અખંડ જ્ઞાનધ્યાનમાં તેઓ તલ્લીન રહેતા હતા અને તેઓશ્રીની મુખમુદ્રા ઉપર જે શાંતિ પ્રસરેલી જોવામાં આવતી હતી તે ઉપરથી આ દિશામાં તેઓશ્રીએ વધારે પ્રગતિ કરેલ હશે એવું માનવાને કારણ મળે છે.

એક બીજો પ્રસંગ યાદ આવે છે. મહારાજશ્રી ભાવનગરમાં દાદાસાહેબની વાડીમાં ચાતુર્માસ રહ્યા હતા. તેઓશ્રીને વંદન કરવા શ્રાવકો અવારનવાર

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

આવતા હતા. એક વખત એક સુપ્રતિષ્ઠિત ધર્મી શ્રાવક આવીને ધર્મના આચાર પ્રમાણે મહારાજશ્રીને વંદન કર્યું અને મસ્તક નમાવી मत्थएण वंदामि કહ્યું. મહારાજશ્રીએ તેમને ધર્મલાભ આપ્યો. તે ગયા પછી મહારાજશ્રીએ કહ્યું કે 'આવા કોઇ ધર્મિષ્ઠ માણસ મને મસ્તકથી વંદન કરે છે ત્યારે મારી અપૂર્ણતાનું મને ભાન થાય છે અને તમારા જેવાનાં મસ્તકથી વંદન થવાને હું હજુ પૂરો પાત્ર થયો નથી તેવા વિચારથી મને ગ્લાનિ થાય છે.' મેં કહ્યું કે 'એ તો જૈનોનો આચાર છે કે સાધુ મહારાજને તે પ્રમાણે વંદન કરવું.' મહારાજશ્રીએ કહ્યું કે 'તે આચાર બરાબર છે પણ વંદન થતા સાધુ મહારાજે તે વખતે વિચારણા કરવી જોઇએ કે તે વંદનને પોતે કેટલે અંશે પાત્ર થયા છે.' તેઓશ્રી ઘણી વાર એમ પણ કહેતા કે શાસ્ત્રમાં તો અમને નિર્ગ્રન્થ, શ્રમણ અને ભિક્ષુ કહ્યા છે. મહારાજની ઉપમા તો તમે ભક્તોએ આપેલ છે. તે ઉપમાને લાયક બનવાની સાધુની ફરજ છે. શ્રાવકથી દરેક સાધુ ઉચ્ચતર કોટિના છે એવું માનવું પણ ભૂલ-ભરેલું છે. તેઓશ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રની ગાથા સંભળાવતા કેઃ—

सन्ति एगेहिं भिक्खुहिं गारत्था संजमुत्तरा ।
गारत्थेहिं य सव्वेहिं साहवो संजमुत्तरा ॥

એટલે ભેખ કે વેષની મોટાઇ નથી પણ સાધુતાની વડાઇ છે એવું તેઓ માનતા.

એક બીજો પ્રસંગ યાદ આવે છે. શ્રી કેશરવિજયજી મહારાજને આચાર્ય પદવી આપવાનું ભાવનગરના શ્રીસંઘે નક્કી કર્યું તે વખતે કર્પૂરવિજયજી ભાવનગરમાં ચાતુર્માસ હતા. તેઓશ્રીને પણ કાંઇ પદવી આપવાની ભાવનગરના સંઘને ભાવના હતી, કારણ કે ભાવનગર ઉપર તેમનો ઘણો ઉપકાર હતો. મહારાજશ્રીને કાને આ વાત આવતાં તેઓએ કહ્યું કે 'પદવી છે તે શાસનની શોભા છે. ખરા પદવીધરો શાસનને દીપાવે છે પણ હું શિષ્ય હોય કે ન હોય તો પણ વિહાર કરનારો સાધુ છું. મારા જેવાને પદવી ઉપાધિરૂપ છે. હું પદવી ધારણ કરું એટલે મારે શિષ્યનો સમુદાય જોઇએ; શહેર કે ગામમાં આવવાને રીતસર આમંત્રણ મળવાં જોઇએ. પડઘમ વાજાં અને મોટા સમુદાય સાથે મારી પધરામણી થવી જોઇએ. એ બધી ઉપાધિ મારે ન જોઇએ.'

છતાં નવાઇની વાત તો એ છે કે શ્રી કેશરવિજયજી જેવા યોગધ્યાનમાં આગળ વધેલ મહારાજ પણ શ્રી કર્પૂરવિજયજીને ઉચ્ચ કોટિના માનતા. આચાર્ય પદવી વખતે કેશરવિજયજીએ વાસક્ષેપ કર્પૂરવિજયજીના હાથે લીધો હતો. આ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ચાતુર્માસ દરમિયાન બન્ને મહારાજો દાદાસાહેબની વાડીમાં ઘણા વખત ભેગા બેસી જ્ઞાન-ધ્યાનની વાતો કરતા જોવામાં આવતા હતા. બન્ને મહાત્માઓ બુદ્ધિથી મેળવેલ જ્ઞાનથી (Intellectual Knowledge) આત્મ અનુભવ (Intuitive Knowledge)ને ઉચ્ચ કોટિનું ગણતા અને તે અનુભવ પામવા યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરતા.

દાદાસાહેબની વાડીની સામે જ દિવાનબહાદુર ત્રિભુવનદાસ કાલિદાસનો બંગલો આવેલ છે. મહારાજશ્રી દાદાસાહેબમાં રહેતા તે દરમિયાન જતાં આવતાં જોવાનો અને પ્રસંગે પ્રસંગે મળવાનો દિવાનબહાદુરને પ્રસંગ મળતો. મહારાજશ્રીના ત્યાગ, વૈરાગ્ય અને ધર્મભાવનાથી દિવાનબહાદુર ઉપર ઘણી સારી છાપ પડી હતી. માર્ગે જતાં આવતાં, આસપાસના કોઈ પદાર્થો તરફ નજર ન રાખતાં, ભૂમિ ઉપર સીધી દષ્ટિ રાખી મહારાજશ્રીને ચાલતાં જોઈ તેઓ તેમના મુનિમાર્ગની તારીફ કરતા હતા. દિવાનબહાદુર કહેતા કે વ્યવહારિક નીતિનું પારમાર્થિક મૂળ (Transcendental) ત્યાગ છે. ત્યાગમાર્ગ ઉપર રચાયેલ ધર્મ ખરો ધર્મ છે અને જે ધર્મમાં આવા ત્યાગી મુનિઓ વસે છે તે ધર્મ જીવંત છે. મહારાજશ્રી પ્રત્યે દિવાનબહાદુરને ઘણો સદ્‌ભાવ હતો. મહારાજશ્રીનું અવસાન સાંભળી તેમને ઘણી લાગણી થઈ હતી.

મહારાજશ્રીનું અવસાન પણ એક ખરા યોગી પુરુષના જીવનને અનુરૂપ થયું હતું. પ્રાતઃકાળે સવારમાં પોતે પ્રતિક્રમણ કર્યું હતું. બોલવાની શક્તિ ક્ષીણ થતાં શિષ્ય પાસે પ્રતિક્રમણ પૂરું કરાવ્યું હતું. પછી સ્વસ્થ બેસી આદીશ્વર ભગવાનના ફોટાના ભાવપૂર્વક દર્શન કર્યા હતા અને સિદ્ધાચળની સન્મુખ સિદ્ધાચળજીના દર્શન કરતાં ઓઠીંગણ દઇ બેઠા હતા અને થોડી જ મિનિટમાં નવકાર મંત્રના શબ્દો સાંભળતા સાંભળતા દેહનો ત્યાગ કર્યો હતો. અંતકાળે પણ નથી થયું 'ઓય કે હાય,' નથી આવ્યા ઓઝ, નથી બંધ થયા ચક્ષુઓ: ભ્રકુટી વચ્ચે બ્રહ્મરંધ્રમાં ધ્યાન લગાવી પ્રાણ છોડ્યા હતા. તેમનું મરણ ખરેખર સમાધિમરણ હતું. જે સમાધિમરણ માટે દરેક જૈન અહર્નિશ પરમાત્મા પાસે પ્રાર્થના કરે છે.

પાલિતાણાના સંઘે અને યાત્રિકોએ તેમના દેહની અંતિમ ક્રિયા ઉલ્લાસથી દબદબાથી અને ગંભીરતાથી કરી હતી. તેમના દેહના દર્શન માટે સેંકડો સાધુ-સાધ્વીઓ, શ્રાવક--શ્રાવિકાઓ અને જૈનેતરો આવ્યા હતા. તેમના મૃતદેહનું પૂજન-અર્ચન કર્યું હતું અને પછી તૈયાર કરેલ પાલખીમાં બેસાડી 'જય જય નંદા, જય જય ભદ્દા'ના પોકારો કરતા સર્વે માર્ગે

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

શહેરના મોટા રસ્તા ઉપર પાલખીને ફેરવીને દહન કરવાની જગ્યાએ પહોંચ્યા હતા અને વિધિપૂર્વક પૂર્ણ ગમગીની સાથે અગ્નિસંસ્કાર કર્યો હતો. પાલિતાણાના લોકોએ હડતાળ પાડી હતી. ગરીબોને અન્નદાન વહેંચાયા હતા. મૂંગા ઢોરોને ઘાસચારો, કપાશીયા અને ખોળ નખાયા હતા.

મહારાજશ્રીને શત્રુંજય ઉપર અથાગ ભાવ હતો. ખરા ઉન્હાળામાં ઉઘાડે પગે નીચી નજર રાખી ડુંગરા પર જતા-આવતા જેઓએ મહારાજશ્રીને જોયા હશે તેઓને જ તેમના શત્રુંજય પ્રત્યેના ભાવનો કંઇક ખ્યાલ આવી શકે. છેલ્લા એકાદ બે વર્ષથી શારીરિક દુર્બળતાના કારણે પોતે ડુંગર ઉપર ચડી શકતા ન હતા પણ હંમેશ તળાટી સુધી જઇ સિદ્ધગિરિના દર્શન કરતા હતા. સિદ્ધગિરિના સાનિધ્યમાં પોતાનો દેહ પડે એવો તેમનો ઉગ્ર મનોરથ હતો એટલે છેલ્લા ચાર પાંચ વર્ષથી તેઓ પાલિતાણામાં રહેતા હતા. તેમના મનોરથ પ્રમાણે તે જ સ્થળમાં તેમનું અવસાન થયું છે. મહાપુન્યશાળી જીવના આવા મનોરથ પૂર્ણ થાય છે અને પરલોકમાં તેમનો વાસ ઉચ્ચ દેવલોકમાં થાય છે. આવો જીવ પરમ શાંતિને પામે છે. કહ્યું છે કે—

विहाय कामान् यः सर्वान् पुमांश्चरति निस्पृहः ।
निर्ममो निरहंकारो स शांतिमधिगच्छति ॥

જીવરાજભાઇ ઓધવજી દોશી

મુનિરાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજી

પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજી શ્રી પાલિતાણા મુકામે આસો વદિ ૮ ની પ્રભાતે કાળધર્મ પામ્યા. કેટલાંક જીવન જ એવાં હોય છે કે જેની સાનિધ્યમાં જતાં આત્મા એક પ્રકારની નિરવ શાંતિ અનુભવે. એ શાંતિ અનિર્વચનીય હોય છે, છતાં અનુભવગમ્ય જરૂર હોય છે. એવા પ્રકારની શાંતિનો અનુભવ એમની પાસે જરૂર થતો હતો. એમનામાં કોઇ જાતની ખટપટ, ધમાધમ કે અર્થપરિણામ વગરની ચર્ચાને અવકાશ જ નહોતો. સદા જ્ઞાનાનંદમાં મગ્ન, ચાલે તો પણ નીચી દૃષ્ટિ રાખીને, જરૂર પૂરતી જ વાત કરે એવા સાચા યોગીને નજરે નીહાળવાનો જેને લાભ મળ્યો હશે તેણે વ્યવહારમાં જેને 'ચોથા આરાની વાનકી' કહેવામાં આવે છે તેનો જરૂર અનુભવ કર્યો હશે. એમણે સં. ૧૯૨૫ માં જન્મી મેટ્રિક્યુલેશન સુધી અભ્યાસ કરી સં. ૧૯૪૩

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

માં [illegible] ભાવનગરમાં પૂજ્ય પ્રતાપી શ્રી વૃદ્ધિચંદ્રજી મહારાજ પાસે દીક્ષા લીધી હતી. છેંતાલીશ વર્ષ સુધી નિરતિચાર ચારિત્ર પાળવામાં એમણે અનેક પ્રકારની દેહયાતના સહી હતી. એમને શરીર વિષે ચિંતા જ નહોતી. ઘણી વખત બાર વાગ્યા પછી ગોચરી જાય અને લૂખું સૂકું જે મળે તે લાવીને રસગૃદ્ધિ વગર વાપરે. આહાર અતિ અલ્પ અને ધ્યાનમાં **આદીશ્વર** દાદાની અને **સિદ્ધગિરિ**ની ભક્તિ. શુક્લપક્ષમાં રાત્રે પણ સિદ્ધગિરિ સન્મુખ બેસી ધ્યાન કરે અને જ્યારે જ્યારે અવકાશ મળે ત્યારે **દાદા** અને **ગિરિરાજ**ની જ વિચારણા કરે. એવા સિદ્ધયોગી અન્યત્ર ભાગ્યે જ જોવામાં આવશે. એમની વાતમાં પણ વિશુદ્ધ ચારિત્રનાં સ્મરણો આવે અને ઉપદેશમાં પણ શિષ્ટજીવન જીવવાની પ્રેરણા ચાલ્યા કરે. એમને પ્રમાદ સેવતાં કદી જોયા નથી અને તત્ત્વ વગરની ચર્ચામાં આડકતરો ભાગ લેતા પણ જાણ્યા નથી.

અવિરત (સતત) સંયમ પાળનાર, અખંડ ઉદ્યોગી, ક્રિયાપરાયણ અને જ્યારે જ્યારે સમાજના પ્રશ્નો પર વિચાર બતાવે ત્યારે સિદ્ધ વિચારકને છાજે તેવી છટાથી બતાવે અને અસ્ખલિત વિચારધારાથી શ્રોતાને અસર કરે. એમને દંભ, દેખાવ કે ગોટા વાળવાની ટેવ જન્મથી જ નહોતી. એમણે શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિ સાથે રહી સાધુ સંમેલન કરવા પણ પ્રયાસ કરી જોયો હતો પણ તત્કાલીન બાહ્ય સંયોગવશાત તેમની મુરાદ પાર પડી શકી નહોતી. એમના પ્રત્યેક કાર્યમાં સાપેક્ષ વૃત્તિ અને ધ્યેય સન્મુખતા બરાબર દેખાઇ આવતા હતા. સાધુધર્મની એક પણ ક્રિયા તેઓ અંતસમય સુધી ચૂક્યા નહોતા. અષ્ટમીની પ્રભાતમાં પણ પ્રતિક્રમણ કરતાં કરતાં સિદ્ધાચળ સન્મુખ નજર રાખી તે પ્રમાણે શરીરને ગોઠવાવી, તેને તજી દઇને ગિરિરાજના ધ્યાનમાં ડોક નીચી કરી ચાલ્યા ગયા.

છેંતાળીશ વર્ષ અખંડ સંયમ પાળનાર, ઇંગ્રેજી ભાષાના જાણકાર, ક્રિયા તત્પર હોવા સાથે જ જ્ઞાનયોગમાં ખૂબ આગળ વધ્યા હતા. તેમણે પોતાના અભ્યાસનો ઉપયોગ ઘણા સુંદર લેખો લખવામાં કર્યો હતો અને તેમના લેખોમાં જે આંતરપ્રવાહ ચાલતો હતો તેમાં ઉચ્ચ ચારિત્રમય જીવન અને સદસદ્વિવેકની ધારા અસ્ખલિત વહ્યા જ કરતી હતી. તેમણે શાંત સુધારસ, વીતરાગ સ્તવ, જ્ઞાનસાર, પ્રશમરતિ વિગેરે અનેક ગ્રંથના ભાષાંતરો કરી જનતા ઉપર ઉપકાર કર્યો છે. મૌલિક લેખો સેંકડોની સંખ્યામાં લખ્યા છે અને હજુ પણ તેમનો લેખ સંગ્રહ અપ્રસિદ્ધ સ્થિતિમાં મોટી સંખ્યામાં પડ્યો છે. એ કાગળનો ઉપયોગ કરવામાં પણ સાધુધર્મ સાચવતા હતા. નાની પેન્સીલથી નાના ટુકડા પર આ[illegible] [illegible] અને [illegible] માલિકી[illegible] કાગળ લેતાં પણ સંકોચ પામે [illegible]

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ત્યાગીનો એ અદ્વિતીય નમૂનો હતો. એમને બોલવાનો, ચાલવાનો, વર્તવાનો અને લખવાનો સંયમ એટલો બધો હતો કે એ જ્ઞાનક્રિયાયોગીને પગલે ચાલવા આપણે આપણી જાતને સમજાવીએ અને એમને **જૈનના આદર્શ સાધુ** તરીકે બતાવીએ એટલું જ કર્તવ્ય શેષ હવે રહે છે. આવો જ્ઞાનક્રિયાનો સહયોગ, અસ્ખલિત ચારિત્ર, નિરભિમાન વૃત્તિ, કર્તવ્યપરાયણતા, અદ્દભુત વૈરાગ્ય અને માનસિક શાંતિનો જોટો મળવો દુર્લભ છે.

એમના જીવનમાં જે સર્વથી વધારે આકર્ષક ભાગ જણાય છે એ તેમનો **યોગ** હતો. એમના ચહેરામાં, ચલનમાં, વાણીમાં યોગીની શાંતિ, ધ્યાનસ્થ દશા અને વિરાગ દેખાતા અને એમના અસ્થિમજ્જામાં સંયમ ઓતપ્રોત થઇ ગયેલો દેખાતો હતો. એમની ભાષામાં કે ઉપદેશમાં કડવાશ કે કટુતા કદી જોયા, જાણ્યા કે સાંભળ્યા નથી. એમના જીવનનું નિરીક્ષણ ક્યાંથી શરૂ કરવું એમાં મોટો વિચાર થઇ પડે તેવું છે. એમનામાં અપૂર્વ સેવાભાવ હતો છતાં એ તદ્દન નિ:સંગ રહી શકતા હતા. એમનામાં અસાધારણ લેખનશક્તિ હતી છતાં પોતે તદ્દન નિરભિમાન વૃત્તિવાળા હતા; એનામાં ઉગ્ર સંયમ ભાવના હતી, છતાં એ દુનિયાના વહેવારુ મનુષ્યોની નિર્બળતાથી અનભિજ્ઞ નહોતા; એમનામાં ઊંડો સેવાભાવ હતો; છતાં એમનામાં સામાના વિચારો ઝીલવાની, સમજવાની અને દૃષ્ટિબિન્દુઓ જાણી લેવાની તાકાત હતી.

એમને **સન્મિત્ર** કે **સદ્દગુણાનુરાગી** કહેવરાવવામાં અત્યંત પ્રેમ હતો; પણ એમાં જરાપણ અહંભાવ કે પ્રસિદ્ધિની ભાવના નહોતી. એ ખરેખર સજ્જનના સાચા મિત્ર હતા અને જ્યાં નાનો સરખો ગુણ જુએ ત્યાં પણ એ ચોક્કસ અનુરાગ દાખવતા હતા. આખા જીવનમાં એમને પદવીના વ્યામોહનો કદી સંકલ્પ પણ થયો નથી એ ખાસ નોંધવા જેવી બાબત છે. આપણી જનતામાં આવા સિદ્ધયોગીઓ ભાગ્યેજ પાકે છે. એ આપણી સાથે હોય ત્યારે તેમના નામધારી કર્પૂરચંદ્રજી ઊર્ફે **ચિદાનંદજીનું** સ્મરણ કરાવે છે અને ન હોય ત્યારે **આનંદઘનજીને** યાદ કરાવે છે. એમનું આખું જીવન સફળ થઇ ગયું. એમના કાળધર્મને અંગે ખેદ ધરવો કે હર્ષ દાખવવો એ પણ ઘણો વિકટ પ્રશ્ન છે, પણ એક વાત ચોક્કસ બેસે છે અને તે એ છે કે તેઓ તો ખરેખર જીતી ગયા ! આપણે એમના જ્ઞાનક્રિયાનો સહકાર બતાવનાર સંયમી નિરપેક્ષ જીવનનું અનુકરણ કરવા બનતો પ્રયત્ન કરીએ એ જ આપણી નિવાપાંજલિ હોય. એવા વિશુદ્ધ આત્માને પરમ શાંતિ ઇચ્છવી એ પણ મારા જેવાના અધિકાર બહારની વસ્તુ છે, એને તો અહીં શાંતિ જ હતી અને એ અમર આત્મા જ્યાં જશે ત્યાં શાંતિ જ શોધી લેશે, સાધી લેશે અને એને જીવન સાથે જોડી દેશે. ૐ શાંતિ.

મૌક્તિક

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ના. ક. સૂચના રૂપે જણાવવાનું કે એ પવિત્ર આત્માના મૌલિક લેખો સંકડોની સંખ્યામાં પથરાયલા છે. તેમાં તેમનું ઓજસ્ પ્રકટી નીકળે છે. એ સર્વનો સંગ્રહ કરી પુસ્તક તરીકે પ્રકટ થાય તો આત્મારામમાંથી ઉદ્ભવેલા રત્નોનો સંચય થઇ ભવિષ્યની પ્રજાને માર્ગદર્શક થવાનો પૂરતો સંભવ છે. આવો પ્રયાસ શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા કે અન્ય કોઇ સંસ્થા જરૂર કરે એવી મારી નમ્ર વિજ્ઞપ્તિ છે. આથી તેઓનું સાચું સ્મરણ થશે અને જૈન સમાજ પર મહાઉપકારી થઇ પડશે એમ લેખકના અંતરત્યાગ અને સાધ્યજીવનને અંગે વગર શંકે સૂચવી શકાય તેમ છે. આ સર્વસુંદર સ્મારક મારી દૃષ્ટિએ ગણાય.

મો. ગિ. કા.

મુનિરાજશ્રી કર્પૂરવિજયજી સંબંધી કેટલીક જાણવા યોગ્ય હકીકત

જેમનું જન્મનું નામ **કુંવરજી** હતું, તેઓના જન્મવખતે જયોતિષીઓએ કહ્યું હતું કે—' આ પુત્ર આગળ જતાં મહાત્મા વીરપુરુષ થશે. ' એમણે વ્યવહારિક કેળવણી વળા અને ભાવનગરમાં લીધી હતી. જયારથી સમજણા થયા ત્યારથી જ એમનો મનોરથ સંસાર છોડી જવાનો હતો. તેમની માતુશ્રી મૃત્યુ પામ્યા હતા. તેમના પિતાશ્રી તેઓ દીક્ષા ગ્રહણ કરે તે બાબતમાં અનુકૂળ નહોતા, પરંતુ ભાઇ કુંવરજીને તો મુનિરાજશ્રી વૃદ્ધિચંદ્રજી મહારાજનો સમાગમ થતાં તેઓની ભાવના વૃદ્ધિ પામ્યા કરતી હતી. અમુક વયે તેમણે વિગયત્યાગ, સચિત્તત્યાગ, કેરીનો ત્યાગ કર્યો હતો અને ચતુર્થવ્રત ગ્રહણ કરી લીધું હતું.

એક પ્રસંગ ભાવનગરમાં સમવસરણના મહોત્સવનો બનતાં તેમને વળે રાખી તેમના પિતા વિગેરે દર્શન કરવા ભાવનગર આવ્યા હતા. પાછળથી તેઓ એકલા ભાવનગર આવ્યા ને ગુપ્ત રહ્યા. તેમના પિતા વિગેરે વળે જતાં તેમને આ વાતની ખબર પડી એટલે કેટલીક વાટાઘાટ પછી તેમના કાકા ઠાકરશીભાઇની સલાહથી એમ કહ્યું કે—' હવે પાછા લાવવાનો પ્રયાસ ન કરતાં રાજીખુશીથી તેમને દીક્ષા અપાવવી. ' ભાવનગર ખાતે શેઠ અમરચંદ જસરાજ અને કુંવરજી આણંદજી વિગેરે એ સંબંધમાં પ્રેરક હતા.

વળાથી અનુકૂળતાનો પત્ર આવતા દીક્ષાનું મુહૂર્ત જોવરાવ્યું અને વળે ખબર આપ્યા. તેમના પિતાશ્રી વિગેરે ભાવનગર આવ્યા અને સારા ઠાઠમાઠ સાથે વરઘોડો ચડાવી દાદાસાહેબની વાડીમાં મુનિરાજશ્રી વૃદ્ધિચંદજી મહારાજે સંવત ૧૯૪૭ ના વૈશાખ શુદિ ૬ દીક્ષા આપી.

દીક્ષા પછીના વિહારનું વર્ણન ક્રમસર આપવા જેવું છે તે હવે પછી આપવામાં આવશે. તેમણે ૪૭ ચોમાસામાં મોટો ભાગ ૧૭ ચોમાસા સિદ્ધાચળમાં જ કર્યા છે. બાકી ૩ ભાવનગર, ૨ સમી, ૨ કાશી, ૨ આગ્રા, ૩ કચ્છ–વાગડ, ૨ કચ્છ–માંડવી, ૧ મહુવા, ૧ તળાજા, ૧ વળા, ૧ વઢવાણ કાંપ, ૧ ધોરાજી, ૧ વીરમગામ, ૨ સાણંદ, ૧ ગોધરા, ૧ માણસા, ૧ રાજપુર, ૨ મેસાણા, ૧ પાટણ, ૧ ખંભાત અને ૧ નવસારીમાં કરેલ છે.

એમણે ૪ શિષ્ય કર્યા હતા તેમાંથી મુનિ પુણ્યવિજયજી કાળધર્મ પામ્યા છે. તેમના ૨ શિષ્ય (મુનિ પ્રધાનવિજયજી, મુનિ મનહરવિજયજી) છે અને બીજા મુનિ [illegible] મુનિ ધનવિજયજી ને મુનિ રત્નવિજયજી છે. આ મહાત્મા સંબંધી બીજી [illegible] [illegible]

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

શ્રી બુદ્ધિ-વૃદ્ધિ-કર્પૂર ગ્રંથમાળા.

આ ગ્રંથમાળાના ઉત્પાદક સદ્‌ગુણાનુરાગી મુનિરાજશ્રી કર્પૂરવિજયજી કાળધર્મ પામેલા હોવાથી તે ગ્રંથમાળા સંબંધી તેમજ તેને અંગે પુસ્તક પ્રકાશન સંબંધી વ્યવહાર અમારી સભા સાથે કરવો. (શ્રી જૈ. ધ. પ્ર. સભા.)

નવા સભાસદોના નામ.

૧ શેઠ અનોપચંદ નરશીદાસ. ભાવનગર. લાઇફ મેમ્બર.
૨ શા. પરમાણંદદાસ નરશીદાસ. ભાવનગર. ,,
૩ ભાવસાર ગુલાબચંદ જીવરાજ ભાવનગર. ,,
૪ શા. રતિલાલ સુંદરજી વકીલ. અમરેલી. વાર્ષિક મેમ્બર.

શ્રી પંચસંયત પ્રકરણ.

શ્રી ભગવતીસૂત્રના ૫ મા શતકના સાતમા ઉદ્દેશા ઉપરથી અમે ગુજરાતી ભાષામાં પ્રશ્નોત્તરરૂપે તૈયાર કરી મૂળપાઠ સાથે છપાવીને બહાર પાડેલ છે. તે પ્રકરણના અભ્યાસી સાધુ-સાધ્વીને તેમજ જૈન સંસ્થાઓને ભેટ આપવાનું છે. વેચાણ ખરીદ કરવા ઇચ્છનાર માટે ચાર આના કિંમત રાખેલ છે. પોસ્ટેજ સવા આનો.

શ્રી અમદાવાદ જૈન શ્વે. મૂર્તિપૂજક ભોજનશાળાનો નવ વર્ષનો રિપોર્ટ.

આ રિપોર્ટ સં. ૧૯૮૩ ના આસો વદિ ૧૨ થી સં. ૧૯૯૨ ના આસો વદિ ૦)) સુધીનો છે. તે રિપોર્ટ, નવ વર્ષનો હિસાબ અને છેવટે આપેલા અભિપ્રાયો વાંચતા વ્યવસ્થા બહુ સારી જણાય છે. આર્થિક સ્થિતિ પણ એકંદર વિચારતાં સારી છે, પરંતુ તે વ્યવસ્થાપકોના સતત પ્રયાસનું પરિણામ છે; તેથી તે સંસ્થાને આર્થિક સહાયની અપેક્ષા રહે છે કે જેથી સતત પ્રયાસમાં ખામી આવે ત્યારે પણ ખાતાને અગવડ ન આવે. ઉદાર દિલના જૈન બંધુઓએ આ ખાતું ખાસ આવશ્યકતાવાળું જાણી તેને સહાય આપીને સ્વામીવાત્સલ્યનો સાચો લાભ લેવાની જરૂર છે. દ્રવ્યવાનોને માટે આ બહુ લાભકારક માર્ગ છે.

શ્રી પંચપ્રતિક્રમણ સૂત્ર—સાર્થ

શબ્દાર્થ, અન્વયાર્થ તથા ભાવાર્થ સાથે સુંદર આકારમાં તૈયાર કરેલ છે. વિસ્તારથી વિવેચન આપીને વિદ્યાર્થીઓ સુગમ રીતે સમજી શકે તેવી શૈલી રાખવામાં આવી છે. શ્રી જૈન શ્વે. એજ્યુકેશન બોર્ડની પરીક્ષા આપનાર વિદ્યાર્થીઓ માટે ખાસ ઉપયોગી છે.

તૈયાર કરનાર માસ્તર પોપટલાલ સાકરચંદ

એક નકલના રૂા. ૧-૪-૦ દશ કે વધારે નકલ મંગાવનાર માટે રૂા. ૧-૨-૦

લખો:—શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા. ભાવનગર.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

[illegible] શ્રી જિનાગમ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	૬-૦-૦
[illegible]	[illegible]	૦-૧૦-૦
[illegible]	[illegible]	૦-૮-૦
૫	[illegible] સિદ્ધહેમના વ્યાકરણ	૨-૮-૦
૬	મધ્યમ સિદ્ધહેમના વ્યાકરણ	૦-૧૨-૦
૭	શ્રી આચારાંગસૂત્ર વૃત્તિઃ (શીલાંકાચાર્યકૃત) [ભાગ ૧ લો. ૨ જો. સંપૂર્ણ]	૭-૦-૦
૮	શ્રી ભગવતીસૂત્ર (શ્રી દાનશેખરસૂરિકૃત ટીકાયુક્ત)	૫-૦-૦
૯	પુષ્પમાળા (ઉપદેશમાળા) મલધારી શ્રી હેમચંદ્રસૂરિપ્રણીત સ્વોપજ્ઞ વૃત્તિયુક્ત	૬-૦-૦
૧૦	શ્રી તત્ત્વાર્થ સૂત્ર સભાષ્ય (હારિભદ્રી ટીકાયુક્ત)	૬-૦-૦
૧૧	[illegible] નાટક સટીક (કૃ. ધર્મસાગરગણિવિરચિત)	૦-૧૦-૦
૧૨	બુદ્ધિસાગર (સંગ્રામસિંહવિરચિત)	૦-૩-૦
૧૩	શ્રી વિશેષાવશ્યક સૂત્ર ભાગ ૧ લો. (કોટ્યાચાર્યકૃત ટીકાયુક્ત)	૫-૮-૦
૧૪	" ભાગ ૨ જો. "	૫-૮-૦
૧૫	ભવભાવનાવૃત્તિઃ ભાગ ૧ લો.(મલધારી શ્રી હેમચંદ્રસૂરિકૃત સ્વોપજ્ઞ ટીકાયુક્ત)	૩-૮-૦
૧૬	પરિણામમાળા. (શ્રી ઉપમિતિભવપ્રપંચકથોદ્ધરિત)	૦-૧૦-૦
૧૭	ધર્મોપદેશકર્ણિકા (સંસ્કૃત ગદ્યબંધ વ્યાખ્યાનોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૧૮	કલ્પકૌમુદી-કલ્પસૂત્ર ટીકા (કૃ. શાંતિસાગરવિરચિત)	૨-૦-૦
૧૯	ષોડશક પ્રકરણ (હરિભદ્રસૂરિવિરચિત- યશોભદ્રસૂરિપ્રણીત વૃત્તિયુક્ત)	૧-૦-૦
૨૦	પંચાવશ્યક સૂત્રાણિ (નવીન સાધુયોગ્ય)	૦-૮-૦
૨૧	ઉત્પાદાદિ સિદ્ધિઃ (શ્રી ચંદ્રસેનસૂરિપ્રણીત સ્વોપજ્ઞ ટીકાયુક્ત)	૨-૮-૦
૨૨	શ્રી વર્ધમાન દેશના. સંસ્કૃત ગદ્યબદ્ધ (રાજકીર્તિગણિવિરચિત)	૨-૮-૦
૨૩	શ્રી નંદિસૂત્ર ચૂર્ણિ (હારિભદ્રી વૃત્તિયુક્ત)	૩-૧૨-૦
૨૪	અનુયોગદ્વાર ચૂર્ણિ "	૨-૦-૦
૨૫	શ્રી ભગવતી સૂત્ર. ભાષાંતરયુક્ત ભાગ ૧ લો. શતક ૩ (પંડિત બેચરદાસ હંસરાજ)	૨-૮-૦
૨૬	શ્રી જ્યોતિષ કરંડક પ્રકીર્ણક સટીક (મલયગિરિકૃત ટીકાયુક્ત)	૩-૮-૦
૨૭	પંચ વસ્તુક ગ્રંથ (શ્રી હરિભદ્રસૂરિકૃત સ્વોપજ્ઞ ટીકાયુક્ત)	૩-૦-૦
૨૮	વિચારરત્નાકર (કૃ. કીર્તિવિજયકૃત)	૩-૦-૦
૨૯	પ્રવચનસારોદ્ધાર-ભાગ ૨ જો. ([illegible]સૂરિકૃત ટીકાયુક્ત)	૪-૦-૦
૩૦	શ્રી [illegible] ([illegible] વિરચિત)	૫-૦-૦
૩૧	શ્રી [illegible]	૩-૮-૦
૩૨	[illegible]	૧-૮-૦
૩૩	શ્રી [illegible]	૧-૦-૦

For Private And Personal Use Only